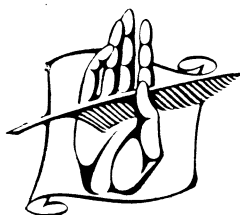

LIETUVOS TSR MOKSLŲ AKADEMIJA
ISTORIJOS INSTITUTAS
LIETUVOS TSR ISTORIJOS PROBLEMINĖ MOKSLINĖ TARYBA

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

1976 METAI

LEIDYKLA „MOKSLAS“ • VILNIUS • 1977

INSTITUTE OF HISTORY
OF THE ACADEMY OF SCIENCES OF THE LITHUANIAN SSR
THE SCIENTIFIC PROBLEMICAL BOARD
OF THE HISTORY OF THE LITHUANIAN SSR

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN HISTORY

1976

VILNIUS

1977

INSTITUT FÜR GESCHICHTE
DER AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN DER LITAUISCHEN SSR
PROBLEMISCHER-WISSENSCHAFTLICHER RAT
FÜR GESCHICHTSFORSCHUNG DER LITAUISCHEN SSR

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

1976

VILNIUS

1977

АКАДЕМИЯ НАУК ЛИТОВСКОЙ ССР
ИНСТИТУТ ИСТОРИИ
НАУЧНЫЙ СОВЕТ ПО ПРОБЛЕМАМ ИСТОРИИ ЛИТОВСКОЙ ССР

ЕЖЕГОДНИК
ИСТОРИИ
ЛИТВЫ
ГОД 1976

ИЗДАТЕЛЬСТВО «МОКСЛАС» • ВИЛЬНИУС • 1977

Redakcinė kolegija

Jonas DOBROVOLSKAS, Vytautas MERKYS, Vacys MI-
LIUS, Giedrė NIUNKIENĖ, Rita STRAZDŪNAITĖ (sek-
retorė), Henrikas ŠADŽIUS, Adolfas TAUTAVIČIUS,
Bronius VAITKEVIČIUS (vyr. redaktorius),
Regina ŽEPKAITĖ (vyr. redaktoriaus pava-
duotoja)

ЕЖЕГОДНИК ИСТОРИИ ЛИТВЫ. ГОД 1976

На литовском языке

Издательство «Мокслас» ЛитССР, г. Вильнюс, 1977 г.

LIETUVOS ISTORIJOS METRAŠTIS. 1976

Redaktorė A. Bendorienė. Viršelis dailininko R. Dichavičiaus. Meninis redaktorius A. Žvilius. Techninė redaktorė A. Vaičiūnaitė. Korektorės: G. Zaščizinskienė, D. Baratinskienė
IB Nr. 1213

Duota rinkti 1977.VIII.4. Pasirašyta spausdinti 1977.XII.14. LV 13049. Popierius: spaudos Nr. 1, form. 70×90^{1/16}. 12,87 sp. l., 16,53 apsk. l. l. Tiražas 1500 egz. Kaina 2 rb 50 kp. Leidykla „Mokslas“, Vilnius, Sierakausko g. 15. Spausdino „Vaizdo“ sp., Vilnius, Strazdelio g. 1. Užsakymo Nr. 2476.

M $\frac{10604-227}{M 854(10)-77}$ Z-77

© LTSR MA Istorijos institutas, 1977

MOKSLINIO GYVENIMO KRONIKA

1975 metai

Disertacijos

1975 m. APGINTOS ISTORIJOS KANDIDATO DISERTACIJOS

1. Arvasevičius Jonas (g. 1936 m.), VVU TSKP istorijos katedros aspirantas. Dis. tema — „Karolio Poželos visuomeninė-politinė veikla (1896—1926)“. (07.00.01 — TSKP istorija). Moksl. vad. Lietuvos TSR MA narys koresp. R. Šarmaitis.

Apginta 1975.V.21 VVU Istorijos fakulteto Mokslinėje taryboje. Oficialūs oponentai: Lietuvos TSR MA akad. ist. dr. prof. J. Jurginis ir ist. k. S. Jankūnas. Įstaiga recenzentas: VISI TSKP istorijos katedra.

2. Bacys Alfonsas (g. 1928 m.), VVU Visuotinės istorijos katedros vyr. dėst. Dis. tema — „Kominterno Vykdomojo Komiteto Lenkijos ir Pabaltijo šalių sekretoriato vaidmuo Lietuvos Komunistų partijos veikloje 1926—1929 metais“. (07.00.01 — TSKP istorija). Moksl. vad. ist. dr. B. Vaitkevičius.

Apginta 1975.V.21 VVU Istorijos fakulteto Mokslinėje taryboje. Oficialūs oponentai: ist. dr. K. Surblis ir ist. k. E. Jacovskis. Įstaiga recenzentas: VVPI TSKP istorijos katedra.

3. Babičas Algimantas-Stanislovas (g. 1937 m.), Vilniaus Inžinerinio statybos in-to vyr. dėst. Dis. tema — „Lietuvos Komunistų partijos organizacinė struktūra 1918—1924 m.“ (07.00.01 — TSKP istorija). Moksl. vad. ist. k. doc. A. Marcellis.

Apginta 1975.V.28 VVU Istorijos fakulteto Mokslinėje taryboje. Oficialūs oponentai: ist. dr. K. Surblis ir ist. k. S. Noreikienė. Įstaiga recenzentas: VVPI TSKP istorijos katedra.

4. Chomanskienė Leonarda (g. 1933 m.), Kauno A. Sniečkaus politechnikos in-to TSKP istorijos katedros vyr. dėst. Dis. tema — „Lietuvos Komunistų partijos ideologinis darbas 1940—1941 m.“ (07.00.01 — TSKP istorija). Moksl. vad. ist. k. doc. P. Aksamitas.

Apginta 1975.VI.4 VVU Istorijos fakulteto Mokslinėje taryboje. Oficialūs oponentai: ist. dr. S. Lazutka ir ist. k. A. Butkutė-Ramelienė. Įstaiga recenzentas: Partijos istorijos in-tas prie Lietuvos KP CK.

5. Čepienė Irena (g. 1934 m.), Vilniaus Kultūros mokyklos dėst. Dis. tema — „Lietuvių vestuvių veikėjai XIX a. antrojoje pusėje—XX a.“ (07.00.07 — Etnografija). Moksl. vad. ist. dr. prof. P. Dundulienė.

Apginta 1975.II.20 Lietuvos TSR MA Istorijos in-to Mokslinėje taryboje. Oficialūs oponentai: ist. dr. L. Molčianova ir ist. k. E. Morkūnienė. Įstaiga recenzentas: VVPI TSRS istorijos katedra.

6. Kasperavičienė Leokadija (g. 1933 m.), Kauno 26 vid. m-los mokytoja. Dis. tema — „Lietuvos KP Kauno partinės organizacijos ideologinė veikla socializmo kūrimo metais (1944—1951 m.)“. (07.00.01 — TSKP istorija).

Apginta 1975.VI.4 VVU Istorijos fakulteto Mokslinėje taryboje. Oficialūs oponentai: ist. dr. B. Vaitkevičius ir ist. k. e. p. prof. A. Gulbinskienė. Įstaiga recenzentas: Partijos istorijos in-tas prie Lietuvos KP CK.

7. Krylovas Jurijus (g. 1940 m.), LKP CK Politinio švietimo namų konsultantas. Dis. tema — „Archyviniai šaltiniai apie Komunistų partijos veiklą socialistinės revoliucijos Lietuvoje 1918—1919 m. laikotarpiu“. (07.00.01 — TSKP istorija). Moksl. vad. ist. dr. prof. N. Maslovas.

Apginta 1975.IV.8 Leningrado Aukštosios partinės mokyklos Mokslinėje taryboje. Oficialūs oponentai: ist. dr. Z. Stepanovas ir ist. dr. doc. N. Primak. Įstaiga recenzentas: Partijos istorijos in-tas prie Lietuvos KP CK.

8. Kulikauskienė Vida (g. 1933 m.), Lietuvos TSR MA Istorijos in-to j. m. b. Dis. tema — „Lietuvių valstiečių vyrų drabužiai XIX—XX a. I pusėje“. (07.00.07 — Etnografija). Moksl. vad. ist. k. V. Milius.

Apginta 1975.VI.26 Lietuvos TSR MA Istorijos in-to Mokslinėje taryboje. Oficialūs oponentai: ist. dr. prof. P. Dundulienė ir ist. k. doc. K. Čerbulėnas. Įstaiga recenzentas: VVPI TSRS istorijos katedra.

O. Adomonienė

Konferencijos, pasitarimai, simpoziumai

KLAIPĖDOS IŠVADAVIMO 30-METIS

1975 m. sausio 9 d. Klaipėdoje įvyko mokslinė konferencija, skirta Klaipėdos miesto išvadavimo iš fašistinių grobikų 30-osioms metinėms pažymėti. Konferenciją surengė Lietuvos TSR MA Istorijos in-tas ir LKP Klaipėdos miesto komitetas. Joje gausiai dalyvavo Klaipėdos miesto visuomenė.

Konferenciją atidarė LKP Klaipėdos miesto pirmasis sekretorius J. Gureckas. Jis pabrėžė tarybinių tautų kovos Didžiajame Tėvynės kare internacionalinį pobūdį, išryškino Didžiosios pergalės istorinę reikšmę lietuvių tautai.

LKP Klaipėdos miesto sekretorius A. Vaitiekūnas perskaitė pranešimą „Tarybinei Klaipėdai — 30 metų“, kuriame nušvietė uostamiesčio statybas, pramonės struktūrą bei jos dinamiką, aptarė respublikos žvejybos laivyno, miesto transporto vystymąsi, supažindino su kultūros-švietimo ir sveikatos apsaugos įstaigų darbo pasiekimais, parodė darbo žmonių išsimokslinimo lygio ir materialinės gerovės kilimą. Ist. k. doc. J. Drobovolskas pateikė Raudonosios armijos kovų dėl uostamiesčio ir Klaipėdos krašto išvadavimo iš fašistinių grobikų panoramą. Instituto j. m. b. N. Kairiūkštytė pranešime „Klaipėdos miesto ūkio atkūrimas pirmaisiais pokario metais (1945—1946)“ gvildeno nuniokoto uostamiesčio atgimimą ir augimą, pateikė įdomios medžiagos apie darbo žmonių daigianacionalinių kolektyvų iniciatyvas.

LKP Klaipėdos rajono sekretorius J. Ridziauskas apžvelgė rajono žemės ūkio pasiekimus devintajame penkmetyje, išryškino jo vystymo perspektyvas. Pranešėjas aptarė Klaipėdos miesto darbo žmonių paramą žemdirbiams, LKP Klaipėdos miesto ir rajono partinių organizacijų ryšius.

Klaipėdos krašto komunistinės organizacijos veiklą 1923—1939 m. analizavo pranešėjas K. Adomonis. Jis supažindino konferencijos dalyvius su organizacijos kūrimosi istorija, pateikė duomenų apie komunistų pastangas mobilizuoti darbo žmones kovai prieš išnaudotojus.

Konferencijos darbą apibendrino Istorijos in-to direktoriaus pavaduotojas mokslo reikalams ist. dr. M. Jučas. Konferencijos medžiagą numatyta išleisti atskiru leidiniu.

S. Overaitė

RELIGINĖS KOVOS IR EREZIJOS FEODALINĖJE LIETUVOJE

1975 m. sausio 28 d. Vilniuje įvyko Lietuvos TSR Ateizmo muziejaus surengta mokslinė konferencija tema „Religinės kovos ir erezijos feodalinėje Lietuvoje“. Joje buvo perskaityti 9 pranešimai, iš jų 5 — Istorijos in-to bendradarbių J. Markelevičius (Lietuvos TSR Kultūros ministerijos Mokslinė-metodinė kultūros paminklų apsaugos taryba) skaitė pranešimą „Religijos kimito atspindžiai Lietuvos archeologijos paminkluose“, ist. k. R. Varkauskas (VVPI) — „Lietuvių stambeldžių visuomenės požiūris į krikščionybę kovų su Livonijos ordinu laikotarpiu“, ist. k. R. Batūra (VVU) — „Totorių-mongolų feodalų bei kryžiuočių agresija, kurios politika ir Lietuva (XIII—XIV)“, ist. dr. prof. B. Dundulis

(VVU) — „Lietuvos ryšiai su husitais kovoje prieš feodalinės katalikiškosios Vakarų Europos agresiją XV a.“, ist. k. E. Gudavičius (II) — „Ženklintųjų akmenų klausimu“, ist. k. I. Lukšaitė (II) — „Religinės kovos XVI a. antroje pusėje ir XVII a. pradžioje — literatūros lenkų kalba plitimo veiksnys“, Z. Kiaupa (II) — „Kovos tarp katalikų ir liuteronų Kaune iki XVII a. vidurio“, ist. k. V. Urbanavičius (II) — „Kai kurie duomenys XVII a. Gėluvos kalvinistų bendruomenei pažinti“, ist. dr. akad. J. Jurginis (II) — „Pamokslai valstiečiams XVIII a.“ Buvo išleistos „Mokslinės konferencijos „Religinės kovos ir erezijos feodalinėje Lietuvoje“ pranešimų tezės“ (V., 1975).

Z. Kiaupa

V. NIUNKOS IŽANGINIS ŽODIS KONFERENCIJOJE, SKIRTOJE LIETUVOS IR BALTARUSIJOS TAUTŲ PERGALEI DIDŽIAJAME TĖVYNĖS KARE PAŽYMĖTI

Gerbiami draugai, konferencijos dalyviai!

Baltarusių ir lietuvių tautas nuo seno jungia didelė draugystė. Jos kartu kovojo prieš vokiečių riterius ir jų palikuonis — kazerinius imperialistus ir hitlerinius fašistus. Baltarusijos ir Lietuvos tarybinės socialistinės respublikos ir dabar žengia koja kojon — kuria socialistinę ir komunistinę visuomenę.

Šalies sąjunginių respublikų tarpusavio santykiai, paremti brolišku bendradarbiavimu, — tai dėsningas tarybinės tikrovės reiškinys, cementuojantis mūsų visuomenės pamatas, kur kiekviena tauta įneša savo indėlį, dirba bendram labui.

Istoriškai susiklostęs broliškujų respublikų — Lietuvos ir Baltarusijos — bendradarbiavimas brandaus socializmo laikotarpiu tapo įvairiapusiškesnis ir efektyvesnis. Ypač išsiplėtė mūsų ryšiai devintojo penkmečio metais. 1973 m. kovo mėn. tarp mūsų respublikų buvo sudaryta socialistinio lenktyniavimo sutartis, apimanti visas liaudies ūkio ir kultūros sritis. Sutartis buvo pratęsta ir kitiems metams. Šių metų vasario mėn. vėl buvo sudaryta socialistinio lenktyniavimo sutartis tarp Baltarusijos TSR ir Lietuvos TSR 1975 metams. Sutartyje sakoma: „Baltarusijos TSR ir Lietuvos TSR darbo žmonės su neišsenkančia energija ir kūrybine iniciatyva vykdo TSKP XXIV suvažiavime parengtą tolesnio ekonomikos vystymo, nuolatinio tarybinės liaudies gerovės ir kultūrinio lygio kėlimo programą.

Didelis darbo pakilimas, broliška šalies tautų draugystė ir tarpusavio pagalba leido mūsų respublikoms žengti dar vieną žingsnį ekonomikos ir kultūros suklestėjimo keliu“.

Susumuojant praeitų metų lenktyniavimo rezultatus, galima visai pagrįstai pasakyti, kad jis dar labiau suartino abiejų respublikų darbo žmones, juos praturtino ir padėjo vaisingai bendradarbiauti. Reguliaraus darbo ir kūrybinių kolektyvų bendradarbiavimas, abipusis keitimasis sukaupu patyrimu, atidesnis dėmesys viskam, kas nauja ir pažangu, padėjo mūsų respublikų darbo žmonėms sėkmingai vykdyti devintojo penkmečio uždavinius.

Norėdami toliau tobulinti baltarusių ir lietuvių tautų istorijos mokslinius tyrimus, kelti Lietuvos TSR ir Baltarusijos TSR Mokslų akademijų istorikų darbų teorinį lygį ir efektyvumą baigiamaisiais devintojo penkmečio metais, abiejų mūsų respublikų istorijos institutų kolektyvai 1975 m. kovo 13 d. sudarė sutartį 1975 metams. Sutartyje buvo numatyta rengti bendras konferencijas, simpoziumus, praktikuoti mokslininkų keitimąsi pranešimais. Šios dienos mūsų konferencija — tai taip pat viena numatytų priemonių.

Tarybinės liaudies didžiosios pergalės prieš vokiečių fašistinius grobikus trisdešimtmčio proga mes su pasididžiovimu pažymime, kokį indėlį į šią pergalę įnešė baltarusių ir lietuvių tautos.

Visus Didžiojo Tėvynės karo metus Raudonosios armijos gretose, gausiuose partizanų būriuose, Komunistų partijos vadovaujamoje visos liaudies kovoje narsiai su priešu kovėsi geriausi mūsų tautų sūnūs ir dukros. Baltarusijos ir Lietuvos partizanai vienijo ir koordinavo savo veiksmus kovoje prieš fašistinius okupantus, padėjo vieni kitiems.

¹ «Советская Литва», 1975, 16 февраля.

Šios dienos konferencijoje, skirtoje Baltarusijos ir Lietuvos darbo žmonių pergalei Didžiajame Tėvynės kare, mes išgvildinsime šiuos klausimus smulkiau.

Leiskite man bendrą Baltarusijos ir Lietuvos TSR Mokslų akademijų istorikų konferenciją pradėti ir palinkėti jos dalyviams vaisingo darbo.

PERGALĖS DIDŽIAJAME TĒVYNĖS KARE 30-OSIOMS METINĖMS PAZYMĖTI

1975 m. balandžio 10 d. Vilniuje įvyko mokslinė konferencija „Baltarusijos ir Lietuvos darbo žmonių dalyvavimas tarybinių tautų kovoje už pergalę Didžiajame Tėvynės kare“. Vykdydami 1975 m. mokslinio bendradarbiavimo sutartį, konferenciją organizavo Baltarusijos ir Lietuvos TSR Mokslų akademijų Istorijos in-tai.

Konferenciją atidarė Lietuvos TSR MA Visuomeninių mokslų skyriaus akad.-sekr. LTSR MA akad. V. Niunka (žr. p. 133).

Svečiai iš Minsko perskaitė 3 pranešimus. Baltarusijos TSR MA akad. I. Kravčenką perskaitė pranešimą „Tarybinės liaudies pergalės Didžiajame Tėvynės kare pasaulinė istorinė reikšmė“. Baltarusijos darbo žmonių indėlio tarybinių tautų kovoje prieš fašistinius grobikus ir antifašistinės kovos formų nušvietimui buvo skirtas ist. k. E. Jazykovič pranešimas „Baltarusijos darbo žmonių indėlis į TSRS tautų kovą prieš vokiškuosius fašistinius grobikus“. Pranešimą „Lietuvos ir Baltarusijos partizanų bendros kovos prieš vokiškuosius fašistinius okupantus atsispindėjimas memuarinėje literatūroje (Baltarusijos TSR leidinių pagrindu)“ perskaitė ist. dr. prof. A. Zaleskis. Pranešėjas pažymėjo, kad Baltarusijos TSR daug dirbama išaiškinant partizaninio judėjimo dalyvius, užrašomi jų atsiminimai. Svečias pabrėžė, kad rengiamuose spaudai leidiniuose bus ir Lietuvos partizaninio judėjimo vadovų atsiminimų apie bendrą lietuvių ir baltarusių partizanų kovą prieš vokiškuosius grobikus.

Lietuvos TSR MA Istorijos in-tui konferencijoje atstovavo Socialistinės visuomenės istorijos sektoriaus vadovas ist. k. doc. H. Šadžius, kuris perskaitė pranešimą „Lietuvos darbo žmonių kova prieš vokiškuosius fašistinius grobikus“. Pranešėjas glaustai apibūdino pagrindines Lietuvos darbo žmonių kovos prieš fašistinius grobikus formas.

Partijos istorijos in-to prie LKP CK v. m. b. ist. k. P. Štaras perskaitė pranešimą „Lietuvos ir Baltarusijos partizanų kovinis bendradarbiavimas Didžiojo Tėvynės karo metais“.

Konferencijos darbą apibendrino akad. I. Kravčenką.

X PABALTIJOS MOKSLO ISTORIKŲ FORUMAS

1975 m. balandžio 21–23 d. Rygoje ir Jelgavoje (buv. Mintauja) vyko tradicinė X Pabaltijo mokslo istorijos konferencija.

Konferencijoje dalyvavo beveik 150 dalyvių. Daugumą sudarė Maskvos, Leningrado, Rygos mokslininkai. Taip pat atvyko istorikų iš Minsko, Kijevo, Kišiniovo, Jelgavos, Vilniaus, Kauno, Tartu, Odesos, Lvovo, Lydos, Gardino, Boksitogorsko.

Konferencijoje buvo plačiai nušviesta „Academia Scientiarum Imperialis Petropolitanae“ arba Imperatoriškosios Peterburgo Mokslo akademijos (dabar TSR Mokslų akademijos), atšventusios 250-ies metų įkūrimo jubiliejų, įvairiapusiai ryšiai su Pabaltijo gamtos mokslų atstovais. Didelis būrys Pabaltijo mokslo vyrų įvairiu laiku dirbo Peterburgo Mokslų akademijoje ir buvo jos nariais, praturtinę savo indėliu Rusijos ir pasaulio mokslą. Šią temą išsamiai nušvietė Latvijos MA akad. P. Valeskalnio „Peterburgo Mokslų akademija ir Pabaltijys“ bei TSRS MA akad. B. Kedrovo „Nuo Peterburgo Mokslų akademijos iki TSRS Mokslų akademijos“ pranešimai; konferencijoje buvo perskaitytas 71 pranešimas, jų tarpe iš Lietuvos — 3. Sešių Lietuvos mokslininkų pranešimų santraukos buvo išspausdintos konferencijos tezėse.

Pirmą kartą Pabaltijo konferencijose veikė mokslo tyros sekcija. Kaip pabrėžė akad. B. Kedrovas, tik teisingas mokslo tyros uždavinių supratimas gali atskleisti galimybes prognozuoti ir valdyti tą galingiausią žmonijos priemonę, tą didžiausią žmogaus protinės veiklos rezultatą, kurį mes visi vadiname mokslu. Tai didelės valstybinės reikšmės užda-

vinys. Todėl ne be reikalo mokslotyros sekcijoje buvo tariamasi, karštai diskutuojama ir dar atkakliau kuluaruose ginčijamasi klausimais, liečiančiais mokslo struktūrą, logiką, sociologiją, geografiją (nepainioti su geografijos istorija!). Iš viso to išryškėjo viena visiems priimtina tezė: mokslotyra yra ta dabarties grandis, kuri jungia mokslo praeitį su jos ateitimi; tik atskleidus mokslo evoliucijos dėsningumus, galima bus siekti efektyvaus ir kryptingo mokslo vystymo. Tarp kitko, faktologija taipgi nebuvo pamiršta. Jos kaupimas ir toliau lieka realia būtinybe. Tačiau, kaip buvo pažymėta, be apibendrinančių ir analitinių darbų nebus aiškaus progreso. Faktologija garantuoja mokslo istorijos patikimumą, o faktų sintezė — jos ateitį.

Fizikos ir matematikos mokslo istorijos sekcijoje, kuri apėmė ir technikos istoriją, dalykiškai buvo nušviesti atskiri Pabaltijo mokslo istorijos klausimai, atskleista naujų faktų. L. Vlasovas, tyrinėjęs latvio V. Altbergo (garsaus rusų fiziko P. Lebedevo mokinio) veiklą ir mokslinės minties evoliuciją, aptiko daug naujų duomenų, rodančių, jog Pabaltijo atstovai ne tik pasižymėjo kovojant už Tarybų valstybės įkūrimą, bet ir kuriant bei vystant tarybinį mokslą (tarp kitko, jis atsitiktinai rado naujų duomenų apie mūsiškį J. Čerskį, kurį iš pradžių palaikė latviu). Šioje sekcijoje du mūsų respublikos atstovai perskaitė pranešimus: P. Vitkevičius — „Peterburgo Mokslų akademijos vaidmuo, vystant XIX a. pradžioje fizikos ir matematikos mokslą Lietuvoje“ ir J. Krikštopaitis — „Teodoro Grotaus indėlis į mokslinės atomistikos vystymą“. Šioje sekcijoje mus dominantį pranešimą „Vilniaus universiteto prof. J. Sniadeckio moksliniai ryšiai su Peterburgo mokslų akademija“ perskaitė N. Bezpamiatnychas. Diskusijose E. Gečiauskas atkreipė dėmesį į kai kuriuos netikslius N. Bezpamiatnycho formulavimus, kurie atsirado todėl, kad autorius naudojosi labai ribotais šaltiniais bei asmenine intuicija.

Geologijos ir geografijos mokslų istorijos sekcijoje atkreipė dėmesį pranešimas šiek tiek plačiau nušviesti Pabaltijo geologų dalyvavimą Rusų geografo draugijos darbe. Deja, čia nieko nebuvo pasakyta apie tyrinėtojus iš Lietuvos. N. Nevskaja šiek tiek pasakojė apie Peterburgo Mokslų akademijos susidomėjimą vakarinės Rusijos imperijos geografija. Mūsų atstovas A. Kondrotas dalyvavo ruošiant bendrą Tartu ir Leningrado mokslininkų pranešimą, aptariantį Peterburgo Mokslų akademijos įtaką Pabaltijo geologų ir geografo tyrimams.

Chemijos mokslo istorijos sekcijoje bendriems chemijos mokslo raidos dėsningumams savo pranešimą paskyrė E. Jelisejevas. Autorius atskleidė estafetinio idėjų perdavimo ir tarpusavio sąveikos tendencijas, vyraujančias pasauliniame ir regioniniame (Pabaltijo) moksle. J. Stradinio ir J. Solovjovo pranešimas nušvietė žymaus chemiko P. Valdeno nuopelnus mokslo istorijai. J. Značko-Javorskio darbe buvo nagrinėjami A. Sniadeckio ir Peterburgo Mokslų akademijos ryšiai. Šis Vilniaus universiteto profesorius daug pasidarbavo, atskleidžiant naujus chemijos junginius ir elementus. Apskritai pranešimas pakartojė jau žinomus faktus, skelbtus lenkų spaudoje.

Medicinos ir biologijos sekcijoje buvo įregistruotas, bet dėl objektyvių priežasčių neperskaitytas J. Skuodienės pranešimas „E. Eichvaldo pažiūrų apie organinio pasaulio vystymąsi evoliucija, dirbant jam Vilniuje“. Tačiau išspausdintos tezės leido dalyviams susipažinti su autorės teiginiais. E. Valčiukas aptarė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Naugarduko vaivadijos sveikatos apsaugos istoriją (XVI—XIX a.). V. Grickevičius — Ž. Žilibero veiklą, kuriant medicinos mokyklą Gardine ir Vilniuje. Daug naujos informacijos pateikė R. Kukaičio ir J. Jakobsono kruopštus darbas, skirtas infekcijų problemoms, kurios buvo nagrinėjamos XVIII a. Pabaltijo mokslininkų disertacijose. A. Fiks atskleidė Pabaltijo mokslininkų didelį vaidmenį, kuriant bendrą tarybinės onkologijos istoriografiją.

Dalijantis išpūdžiais apie konferenciją, reikia pasakyti, jog Lietuvos atstovai galėjo plačiau dalyvauti jos darbuose. Toks pasyvumas bereikalingas. Lietuvos mokslo istorikų pasiruošimas ir sukauptos žinios yra pakankamos, kad galima būtų kurti brandžius veikalus.

Šios konferencijos siela buvo Latvijos MA akad. Janis Stradinis, kurio erudicija, energija ir gilus humanizmas visiems mūsų šalies mokslo istorikams seniai žinomi. Konferencijoje turėjome progos susipažinti su 7-niais jo paruoštais (su bendraautoriais) pranešimais. Visi jie buvo pavyzdiniai kuklūs, turiningi, argumentuoti. Balandžio 23 d. Jelgavoje, buvusios „Academia Petrina“ — Mintaujos buvusios aukštesniosios gimnazijos pa-

talpose prasidėjo trečiasis ir jubiliejinis plenarinis posėdis, kuriame buvo išklaudytas J. Stradinio pranešimas „Pirmojo Latvijos teritorijoje mokslo centro — „Academia Petrina“ evoliucijos kelias“.

„Academia Petrina“ įsteigė 1775 m. Kuršo hercogas P. Bironas, turėjęs vilčių vėliau ją paversti universitetu. Akademijs buvo mokyimo įstaiga — beveik universitetas, turinti daug privilegijų, kaip, pvz., spausdinti leidinius be cenzūros, sustiprintą (palyginus su gimnazija) mokyimo programą, tačiau neturinti aukštosios mokyklos teisių. Akademijs priklausė patogūs rūmai, turtinga biblioteka ir geri fizikos prietaisai (po 8 metų joje atsidarė observatorija). 1795 m. prijungus Kuršą prie Rusijos imperijos, Ekaterina II sutiko akademijs perorganizuoti į universitetą. Tačiau kilo ginčai tarp Mintaujos ir Dorpato šalininkų. 1801 m. Pavlas I netgi paskyrė Mintaujos universiteto atidarymo dieną, tačiau atėjęs į sostą Aleksandras I galutinai nusprendė steigti universitetą Dorpate, kuris buvo artimesnis imperijos interesams. Tuo būdu „Academia Petrina“ liko pasmerkta vidurinės mokyklos likimui. Vis dėlto ji dirbo didelį švietimo darbą Latvijoje ir šiaurės Lietuvoje. Joje profesoriavo K. Linėjaus mokinys J. Ferberis, V. Beitleris, J. Bezekė, M. Paukeris ir kiti žymūs mokslininkai, tapę Berlyno, Peterburgo, Toskanos mokslo akademijs nariais. 1817 m. jie įkūrė Kurliandijos (Kuršo) mokslinę draugiją, išleido nemaža leidinių. Draugijos nariais buvo V. Struvė, G. Parotas, A. Kruzenšternas, o garbės nariais net įžymūs matematikas F. Gausas, istorikas N. Karamzinas ir kiti. Draugijoje aktyviai reišėsi Teodoras Grotus. Čia brendo jo talentas, čia pirmą kartą buvo skaitomi jo darbai. Pirmajame draugijos metraščio tome buvo išspausdintas garsus jo darbas apie elektros ir šviesos cheminį poveikį. Tačiau akademijs palaipsniui geso, kol pagaliau 1837 m. tapo paprastu Mintaujos gubernijos gimnazija. Konferencijos medžiagos pagrindu išleistas atskiras leidinys («Из истории естествознания и техники Прибалтики», т. 5. Рига, 1976).

J. Krikštopaitis

„TARYBŲ LIETUVOS MOTERYS — AKTYVIOS KOMUNIZMO KŪRĖJOS“

1975 m. spalio 30 d. Vilniuje, Respublikiniuose Profsąjungų kultūros rūmuose, įvyko mokslinė praktinė konferencija „Tarybų Lietuvos moterys — aktyvios komunizmo kūrėjos“. Konferencija buvo skirta Tarptautiniams moters metams pažymėti. Ją paruošė Lietuvos TSR MA Visuomeninių mokslų skyrius, Istorijos in-tas, Lietuvos Respublikinė Profesinių sąjungų taryba, Lietuvos Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, Lietuvos „Žinijos“ draugijos valdyba, Tarptautinių moters metų organizavimo Lietuvos TSR komisija ir Respublikinė moterų taryba. Konferencijoje dalyvavo apie 1 tūkst. žmonių. Į ją atsilankė partijos ir vyriausybės vadovai, Lietuvos Komunistų partijos miestų ir rajonų komitetų sekretoriai, vadovaujantys ideologiniam darbui, Tarptautiniams moters metams organizuoti miestų ir rajonų komisijų ir darbo grupių pirmininkai, rajonų moterų tarybų pirmininkės, Lietuvos TSR MA, Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo min-jos įstaigų moksliniai darbuotojai ir dėstytojai, „Žinijos“ draugijos lektoriai, švietimo sveikatos apsaugos darbuotojai, partinių, profsąjunginių, komjaunimo organizacijų aktyvistai.

Konferencija pradėjo ir jos dalyvius pasveikino Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininkas M. Šumauskas.

Buvo perskaityta 11 pranešimų: Lietuvos TSR Ministrų Tarybos pirmininko pavaduotojos, Tarptautinių moters metų organizavimo respublikoje komisijos pirmininkės L. Diržinskaitės — „Tarybinė moteris — aktyvi komunizmo kūrėja“, Istorijos in-to moksl. sekr. S. Overaitės — „Tarybų Lietuvos moterų gamybinė veikla kolūkiuose“, LKP Švenčionių rajono komiteto pirmosios sekretorės V. Purvanekaitės — „Švenčionių rajono moterų dalyvavimas gamyboje ir visuomeninėje bei politinėje veikloje“. Įvairūs kiti klausimai (moters darbo, jos laisvalaikio, socialinės ekonominės padėties šeimoje, asmenybės formavimosi veiksniai, partijos veikla, ugdam Tarybų Lietuvos moterų vadovaujančius kadrus bei gamybinių ir visuomeninių politinių moterų aktyvumą ir kt.) atspindėjo ekon. k. N. Panovos, Lietuvos KP Vilniaus miesto komiteto Marksizmo-leninizmo un-to mokyimo dalies vedėjos J. Bundzinskienės, teisės k. P. Dikčiaus, ist. k. S. Atamuko, ist. k. L. Jeninos, ist. k. A. Gulbinskienės, Lietuvos TSR Švietimo ministro pavaduotojos V. Kličūnienės, Respublikinės moterų tarybos pirmininkės, „Ta-

rybinės moters" žurnalo vyr. red. B. Boreišienės, dailėtyrininkės L. Cieškaitės pranešimuose.

Uždarydama konferenciją, jos darbą apibendrina LKP CK Propagandos ir agitacijos skyriaus vedėjo pavaduotoja V. Loviagina.

Konferencijos medžiaga išleista atskiru leidiniu „Tarybų Lietuvos moterys — aktyvios komunizmo kūrėjos“. V., 1976.

N. Kastanauskaitė

KONFERENCIJA, SKIRTA KNYGŲ SPAUSDINIMO PRADŽIAI LIETUVOJE IR BALTARUSIJOJE PAŽYMĖTI

1975 m. lapkričio 21 d. Vilniaus Valst. V. Kapsuko un-to rektorato posėdžių salėje įvyko jubiliejinė mokslinė konferencija, skirta knygų spausdinimo pradžiai Lietuvoje ir Baltarusijoje pažymėti. Konferenciją organizavo Lietuvos TSR MT Valstybinis leidyklų, poligrafijos ir knygų prekybos reikalų komitetas, Lietuvos TSR MA Istorijos in-tas ir Vilniaus Valst. V. Kapsuko un-tas. Įžanginį žodį tarė Lietuvos TSR MA Istorijos in-to direktorius ist. dr. B. Vaitkevičius, pažymėdamas spaudos reikšmę žmonijos civilizacijos progresui, o ypač socializmo ir komunizmo kūrimui.

Konferencijoje dalyvavo Maskvos, Minsko, Sevastopolio ir Vilniaus knygotyriminkai, istorikai ir kalbininkai. Buvo perskaityta 11 pranešimų, iš jų 5 buvo skirti P. Skorinos veikalai, jo leidinių analizei bei pasekėjų darbui nagrinėti, 2 — spaudos raidai Lietuvoje XVI a. antroje pusėje ir XVII—XVIII a., 1 — XIX a. baltarusių spaudos istorijai ir 2 nušvietė V. Lenino idėjų bei leidinių plitimą Baltarusijoje ir Lietuvoje.

Su P. Skorinos gyvenimu, jo veikla ir pažiuromis supažindino Vilniaus Valst. V. Kapsuko un-to Mokslinės informacijos katedros vedėjas ist. k. doc. L. Vladimirovas pranešime „Didysis XVI a. humanistas ir švietėjas P. Skorina — spaudos LDK pradininkas“. Pranešėjas akcentavo Skorinos humanistines pažiūras į spaudos reikšmę, jo požiūrį į spaudinių kalbą, savo veiklos reikšmės suvokimą, iškėlė P. Skorinos — švietėjo ir mokslo žinių skleidėjo bei spaudos pradininko — reikšmę spaudos vystymuisi Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje.

Knygotyriminkas A. Anuškinas pranešime „P. Skorinos darbo tęsėjai Lietuvoje“, remdamasis P. Skorinos ir XVI a. pabaigos—XVII a. pradžios Vilniaus pravoslavų brolijos leidinių ornamentikos nagrinėjimu, nurodė kai kurias nagrinėjamųjų leidinių apipavidalinimo bendrybes, kurios, pranešėjo nuomone, galėjo susidaryti mokantis iš P. Skorinos leidinių, o gal būt, net ir perėmus P. Skorinos spaustuvės raizinius.

TSRS Valstybinės V. Lenino bibliotekos Senosios knygos skyriaus vedėjas ist. dr. E. Nemirovskis pranešime „Skorinos literatūrinis palikimas TSRS archyvuose ir bibliotekose“ apžvelgė spaustuvininko išlikusius leidinius TSRS ir užsienio šalių bibliotekose, pabrėžė reikalą, tyrinėjant P. Skorinos veiklą, nagrinėti kompleksiskai visus žinomus jo leidinių egzempliorius ir iškėlė mintį, kad jau pribrendo laikas paruošti leidinį, kuriame būtų suregistruoti visi P. Skorinos leidiniai.

Baltarusijos TSR MA J. Kupalo Literatūros in-to iki Spalio revoliucijos laikotarpio literatūros ir tekstologijos sektoriaus v. m. b. ist. k. A. Koršunovo pranešime „Spaudos pradžios LDK klausimu (remiantis P. Skorinos „Mažosios kelionių knygelės“ medžiaga)“ supažindino su P. Skorinos leidinio „Mažosios kelionių knygelės“ pilno egzemplioriaus Kopenhagos Karališkojo bibliotekoje radimo istorija. Šis radimas leidžia spaudos pradžių LDK paankstinti trejais metais ir pirmojo leidinio Vilniuje, o kartu TSRS teritorijoje išleidimo data laikyti 1522 metus.

Baltarusijos TSR MA J. Kolaso Kalbotyros in-to direktoriaus pavaduotojas filol. dr. J. Žuravskis nagrinėjo P. Skorinos leidinių kalbos ypatybes ir padarė išvadą, kad kompleksiskai tyrinėjant gramatines ir leksines ypatybes, kalbos pagrindu reikia laikyti bažnytinę slavų kalbą, kurią P. Skorina bandė priartinti prie gyvosios baltarusių kalbos.

Baltarusijos TSRS MA Istorijos in-to Ikitarybinio laikotarpio sektoriaus v. m. b. ist. k. G. Golenčenko pranešime „P. Skorinos Vilniaus leidinio astronominės žinios“ sprendė spaustuvininko astronominio išsilavinimo bei originalumo klausimą ir padarė išvadą, kad

P. Skorina specialaus astronominio išsilavinimo neturėjo. Pranešėjas nustatė, iš kokio Vakarų Europoje išleisto leidinio buvo paimitos astronominės žinios ir pateiktos skaitytojui tikslu jį šviesti.

Lietuvos TSR MA Istorijos in-to Mokslo ir technikos istorijos sektoriaus j. m. b. ist. k. I. Petrauskienė pranešime „Vilniaus akademijos spaustuvė — lietuvių spaudos centras XVI—XVIII a.“ atskleidė šios spaustuvės, nuo kurios įkūrimo sukako 400 metų, prieštarinę tikslą bei veiklos uždavinių pobūdį ir jos įnašą į mokslo raidą Lietuvoje, išskėlė jos reikšmę, rengiant pasaulietinius leidinius (nustatė, kad pasaulietiniai leidiniai sudarė jos produkcijos XVI a.—45%, XVII a.—55% ir XVIII a.—apie 60%), pažymėjo, kad nuo XVII a. trečiojo dešimtmečio ši spaustuvė tapo knygų lietuvių kalba Lietuvoje leidimo centru. Spaustuvės leidinių kiekį palyginusi su Vakarų Europos Elzevirų bei Maskvos spauda, padarė išvadą, kad akademijos spaustuvė lygiavosi į stambius to meto spaudos centrus.

Lietuvos TSR MA Istorijos in-to Feodalizmo istorijos sektoriaus j. m. b. ist. k. I. Lukšaitė pranešime „Reformacijos vaidmuo knygų leidimui Lietuvoje“ atskleidė reformacijos įtaką spaudos plitimui bei spaustuvių steigimui LDK ir Lietuvoje, gyvosios kalbos plitimui spaudoje, tai, kad reformacija buvo svarbus veiksnys lietuvių ir baltarusių raštinios vystymuisi, o kita vertus, atskleidė reformacinio judėjimo metu susidariusias sąlygas spaudai lenkų kalba LDK plisti.

Baltarusijos TSR Minsko Kultūros in-to bibliografijos katedros vedėja E. Umecakaj pranešime „Knygų leidimas Baltarusijoje XIX a. (1801—1832)“, apibūdino valstybinių, privačių ir bažnytinių spaustuvių produkciją, žymiausius šviečiamojo pobūdžio leidinius ir atskleidė šių spaustuvių įnašą į baltarusių liaudies švietimą, išryškino svarbesnius spaudos centrus Baltarusijoje (Polocką, Gardiną, Minską, Mogiliovą), pabrėžė tai, kad tuo laikotarpiu nebuvo išleista nė vienos knygos baltarusių kalba.

Baltarusijos TSR MA humanitarinių mokslų mokslinės informacijos skyriaus bendradarbė L. Ravnopolec nagrinėjo temą „V. Lenino raštų leidimai ir platinimas Baltarusijoje“, aprėpdama daugiau kaip 80 metų laikotarpio leidinius (1894—1975). Daug dėmesio pranešėja skyrė nelegalių V. Lenino leidinių platinimui, pabrėždama RSSDP CK organizacinį vaidmenį, nušvietė laikraščių „Iskros“, „Pravdos“ ir „Zvezdos“ platinimo istoriją, siuntų, platinusių V. Lenino darbų idėjinę istorinę reikšmę, kiekius ir kelius, V. Lenino raštų vertimo į baltarusių kalbą organizaciją Tarybų Baltarusijoje, jų leidimo mastą pokario metais.

Partijos istorijos in-to prie Lietuvos KP CK direktorius, Lietuvos TSR MA narys koresp. ist. dr. R. Šarmaitis pranešime „V. Lenino raštų leidimas ir platinimas Lietuvoje“ atskleidė plačią V. Lenino idėjų Lietuvoje plitimo panoramą, sutelkdamas dėmesį į pagrindinius šių idėjų plitimo etapus ir jų reikšmę lietuvių kultūrai bei darbininkų klasės išsivaduojamajai kovai.

Konferencija vyko rusų kalba.

Konferencijos dalyviai dalyvavo atidengiant paminklinę lentą P. Skorinai (Gorkio gatvėje), maždaug toje vietoje, kur veikė pirmoji Vilniaus spaustuvė.

I. Lukšaitė

1905—1907 m. REVOLIUCIJOS RUSIJOJE 70-OSIOS METINĖS

1975 m. gruodžio 18 d. Istorijos in-te įvyko mokslinė konferencija, skirta 1905—1907 m. revoliucijos Rusijoje 70-osioms metinėms pažymėti. Konferenciją surengė Lietuvos TSR MA Istorijos in-tas ir Partijos istorijos in-tas prie LKP CK. Įžanginiu žodžiu konferenciją pradėjo ist. dr. B. Vaitkevičius. Buvo perskaityti pranešimai: „Masiniai revoliuciniai Lietuvos darbininkų streikai 1905—1907 m.“—doc. E. Griškūnaitė, „Lietuvos revoliuciniai socialdemokratai revoliucijoje“—Partijos istorijos in-to prie LKP CK v. m. b. J. Komodaitė, „Nacionalinis išsivadavimo judėjimas 1905—1907 metais“—doc. P. Girdzijauskienė, „Agrarinis klausimas Lietuvoje 1905—1907 m. revoliucijos metu“—ist. k. L. Mulevičius, „Lietuvos revoliucinių socialdemokratų kovą prieš klerikalizmą 1905—1907 m. revoliucijos laikotarpiu“—ist. k. V. Lauraitis ir

„Revoliucinės valdžios valsčiuose kūrimas“— ist. k. A. Tyla. Konferencijos darbą apibendrina Partijos istorijos in-to prie LKP CK direktorius Lietuvos TSR MA narys koresp. R. Šarmaitis.

L. Mulevičius

ETNOGRAFŲ ATASKAITINĖ KONFERENCIJA

1975 m. gruodžio 19 d. Lietuvos TSR MA Istorijos in-te įvyko ataskaitinė konferencija, kuri aptarė 1975 m. etnografinių ekspedicijų rezultatus. Pirmąją etnografų ataskaitinę konferenciją atidarė Instituto Etnografijos sektoriaus vadovas ist. k. V. Morkūnas.

Konferencijos metu buvo perskaityta 10 pranešimų: V. Morkūno—„Socialistinio kaimo ir miesto gyventojų buities etnografiniai tyrimai“, V. Miliaus—„Istorijos instituto Etnografijos sektoriaus korespondentų talka“, G. Tallat-Kelpšaitės-Niunkienės—„Kai kurie Lietuvos pamaro etnografiniai savitumai“, P. Dundulienės—„Paukščiai lietuvių liaudies pasaulėjautoje ir mene“, A. Vyšniauskaitės—„Linarovis Lietuvos kaime kapitalizmo laikotarpiu“, P. Kalniaus—„Šiuolaikinės darbininkų šeimos buities tyrimas“, I. Butkevičiaus—„Socialistinio kaimo naujosios gyvenvietės šiaurės Lietuvoje“, A. Daniliausko—„Lietuvos TSR pramonės darbininkų butų raida tarybiniu laikotarpiu (remiantis Kauno ir Elektrėnų medžiaga)“, J. Laniauskaitės—„Lietuvos valstiečių vežimų tipizacijos klausimu“, R. Merkienės—„Lietuvių valstiečių doklai ir jų panaudojimas kolūkiečio kieme“.

Konferencijos medžiaga paskelbta atskiru leidiniu „Etnografiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1974 metais“. V., 1975.

R. Merkienė

Istorijos instituto moksliniai ryšiai

1975 m. vasario 11 d. Feodalizmo ir Kapitalizmo istorijos sektorių bendradarbius apie Lenkų Mokslų akademijos Socialistinių šalių in-te vykdomus TSRS ir Lenkijos kultūrinių ryšių istorijos 1920—1939 m. tyrinėjimus informavo sektoriaus vadovas dr. H. Visneris (Wisner). Svečias taip pat papasakojo apie savo ankstesnius visuomenės struktūros ir socialinių santykių Lietuvoje XVII a. antroje pusėje tyrinėjimus. Vilniaus bibliotekose jis rinko medžiagą pirmajai temai.

* * *

1975 m. vasario 24—25 d. Maskvoje įvyko sąjunginė konferencija tema „TSRS ir Europos socialistinių šalių draugystės ir bendradarbiavimo sukūrimo istorinė reikšmė (Tarybų Sąjungos pergalės Didžiajame Tėvynės kare ir Europos tautų išvadavimo iš fašizmo 30-meči)“. Joje dalyvavo in-to direktorius ist. dr. B. Vaitkevičius.

* * *

1975 m. vasario 27 d. Vilniaus un-to organizuojoje mokslinėje konferencijoje, skirtoje teorinėms ir metodologinėms socialinės psichologijos problemoms, Feodalizmo sektoriaus vadovas akad. J. Jurginis skaitė pranešimą „Keli valstiečių socialinės psichologijos bruožai“.

* * *

1975 m. kovo 13 d. Vilniuje Baltarusijos TSR MA Istorijos in-to atstovai ist. dr. P. Petrikovas, ist. dr. V. Meleška, ist. k. S. Lukaševs ir N. Tokarevas ir Lietuvos TSR MA Istorijos in-to atstovai ist. dr. B. Vaitkevičius, ist. k. H. Šadžius, ist. k. E. Šopa ir P. Arlauskas pasirašė mokslinio bendradarbiavimo 1975 m. sutartį.

* * *

1975 m. balandžio 7—18 d. Archeologijos sektoriuje ir Istorijos-etnografijos muziejuje TSRS MA Archeologijos in-to Maskvoje j. m. b. Z. *Sergejeva* rinko medžiagą disertacijai apie Rusiją ir Pabaltijo tautas X—XII a. ir konsultavosi minėtos temos klausimais.

* * *

1975 m. balandžio 16—22 d. Kijeve įvyko TSRS MA Archeologijos in-to organizuota sąjunginė konferencija. Tipologijos sekcijoje ist. dr. *R. Rimantiėnė* skaitė pranešimą „Lietuvos lancetinių titnaginių antgalių tipologinio suskirstymo bandymai“, Slavų archeologijos sekcijoje — ist. dr. *R. Kulikauskienė* — „Nauji duomenys apie žemdirbystę ir gyvulininkystę rytų Lietuvoje XIII—XV a. (pagal Maišiagalos piliakalnio kasinėjimus)“.

* * *

TSRS MA Pasaulinės socialistinės sistemos ekonomikos in-tas 1975 m. balandžio 24—25 d. Maskvoje organizavo TSRS ir LLR tarptautinę mokslinę konferenciją, skirtą TSRS ir LLR draugystės, bendradarbiavimo ir savitarpio pagalbos sutarties 30-mečiui pažymėti. Konferencijoje pranešimus skaitė Socialistinės visuomenės istorijos sektoriaus bendradarbiai *F. Žigaras* ir *S. Vaitiekus*. Pirmojo pranešimo tema — „Tarybų Lietuvos ir Lenkijos Liaudies Respublikos miestų ir pasienio rajonų ryšiai“, antrojo — „Lietuvių ir lenkų tautų draugystės propaganda Lietuvos TSR periodinėje spaudoje“.

* * *

1975 m. gegužės 14—17 d. Nalčike įvykusioje sąjunginėje konferencijoje, skirtoje dabarties etnografiniams tyrinėjimams, pranešimą tema „Dabarties etnografiniai tyrinėjimai Lietuvos TSR“ padarė Etnografijos sektoriaus vadovas ist. k. *V. Morkūnas*.

* * *

1975 m. gegužės 30 d.—birželio 1 d. įvyko Estijos, Latvijos ir Lietuvos Mokslų akademijų Istorijos in-tų darbuotojų IX susitikimas. Šeiminkai — Lietuvos istorikai — svečius pasitiko Kryžkalnyje. Ten įvyko mitingas, skirtas pergalės prieš fašistinę Vokietiją 30-mečiui. Susitikimo baze buvo pasirinktas Jurbarkas. Čia Estijos TSR MA Istorijos in-to Liaudies švietimo istorijos sektoriaus vadovas ist. dr. *E. Laulis*, Latvijos TSR MA Istorijos in-to direktoriaus pavaduotojas ist. dr. *A. Bironas* ir Lietuvos TSR MA Istorijos in-to direktoriaus pavaduotojas ist. dr. *M. Jučas* papasakojo apie institutų nuveiktą darbą ir planus, pasikeitė nuomonėmis.

Susitikimo dalyviai ekskursavo Panemune, aplankė *V. Grybo* memorialinį muziejų Jurbarke, Panemunės, Raudonės, Raudondvario pilis, Liaudies buities muziejų Rumšiškėse. Čia įvyko baigiamasis vakaras.

* * *

1975 m. rugpiūčio 22—29 d. San Franciske (JAV) įvyko XV tarptautinis istorijos mokslų kongresas. Tarybinės delegacijos sudėtyje dalyvavo in-to direktorius ist. dr. *B. Vaitkevičius*. Jis dalyvavo diskusijose, aptariant *P. Šaiberto* (VFR) pranešimą „Lietuvių ir baltarusių nacijų susidarymo socialiniai ir nacionaliniai aspektai“.

* * *

1975 m. rugsėjo 7—14 d. Bratislavoje (Čekoslovakijos Socialistinė Respublika) posėdžiavo Trečiasis tarptautinis slavų archeologijos kongresas. Jame pranešimus padarė Istorijos in-to bendradarbiai — *L. Vaitkuskienė* — „Apie baltų-slavų kultūrinius ryšius IX—XIII a.“, *J. Stankus* — „Baltų II—XIII a. geležies dirbinių technologija“.

Kongreso dalyviai susipažino su archeologinių paminklų kasinėjimais Devine, Ducove, Pohanske, Stare Meste, Mikulčice, Nitroje, Pjėštene, praplėtė žinias ekspedicijų organizavimo klausimais, aptarė tyrinėjimų metodiką, apžūrėjo iškasenas, eksponuojamas parodose-muziejuose, kurie įrengti kasinėjimų teritorijoje.

* * *

1975 m. rugsėjo 16—18 d. Kišiniove įvyko sąjunginė mokslinė konferencija „TSRS tautų vienybė ir bendradarbiavimas“, kurią organizavo Socializmo ir komunizmo kūrimo Tarybų Sąjungoje istorijos problemine taryba bei Moldavijos, Ukrainos, Baltarusijos MA Istorijos in-tai, Konferencijoje dalyvavo *H. Šadžius, S. Vaitiekus, V. Ulevičius*. Ist. k. *H. Šadžius* padarė pranešimą tema: „Socialistinis internacionalizmas ir socializmo kūrimo pradžia Tarybų Lietuvoje“.

* * *

1975 m. spalio 2 d. Minske įvyko Baltarusijos TSR MA Istorijos in-to ir Lietuvos TSR MA Istorijos in-to Mokslinių tarybų bendras išplėstinis posėdis, kuriame dalyvavo TSRS MA TSRS Istorijos in-to atstovai, Minsko aukštųjų mokyklų dėstytojai. Posėdyje buvo svarstoma problema „Baudžiatvėsinės sistemos irimas ir kapitalistinės sanklodos formavimasis Baltarusijos ir Lietuvos žemės ūkyje“. Iš Lietuvos TSR MA Istorijos in-to posėdyje dalyvavo ist. dr. *M. Jučas*, ist. dr. *V. Merkys*, ist. k. *L. Mulevičius* ir ist. k. *F. Sliesoriūnas*. Pranešimus skaitė: *M. Jučas* — „Kapitalizmo genezė Lietuvoje pradžia“ ir *L. Mulevičius* — „Kapitalistinių santykių atsiradimo Lietuvos žemės ūkyje klausimai“.

* * *

1975 m. spalio 20—22 d. Etnografijos sektoriuje lankėsi Latvijos un-to Istorijos fak-to doc. ist. k. *I. Leinasarė*, Latvijos TSR MA Istorijos in-to j. m. b. ist. k. *M. Slava* ir TSRS MA Etnografijos in-to v. m. b. ist. k. *N. Šlygina*. Su vilniškiais Pabaltijo etnografinio atlaso bendradarbiais jos suderino ir patikslino žemdirbystės įrankiams, gyvenvietėms ir pastatams bei drabužiams skirtus žemėlapius. Viešnios aplankė Liaudies buities muziejų Rumšiškėse.

* * *

1975 m. spalio 13—15 d. Miulhauzene Vokietijos Demokratinės Respublikos Istorikų draugijos tarptautinėje sesijoje „Agrariniai santykiai Baltijos jūros pakrastyje pereinant nuo feodalizmo į kapitalizmą“ akad. *J. Jurginis* skaitė pranešimą „Antroji baudžiamos laida Lietuvoje“.

* * *

1975 m. spalio 28 d.—lapkričio 2 d. Tarybų Sąjungos ir Lenkijos istorikų komisijos Suchumi mieste organizuotoje mokslinėje konferencijoje „Rytų Europos šalių ir Juodosios jūros pakraščių politiniai santykiai nuo XV a. pabaigos iki XVIII a. pradžios“ akad. *J. Jurginis* skaitė pranešimą „Mykolo Lietuvos pasiuntinybė pas Krymo chaną 1538—1540 m.“

* * *

1975 m. lapkričio 4—5 d. Latvijos TSR MA Istorijos in-to organizuotoje mokslinėje konferencijoje, skirtoje regionalinės istoriografijos klausimams, In-to direktorius ist. dr. *B. Vaitkevičius* padarė pranešimą „Pagrindinių Lietuvos TSR istorijos problemų tyrinėjimas tarp TSKP XXIV ir XXV suvažiavimų“.

* * *

1975 m. lapkričio 11 d. Statybos ir architektūros in-to Kaune surengtoje mokslinėje konferencijoje „Lietuvos miestų genezės ir raidos problemos“ akad. *J. Jurginis* skaitė pranešimą „Feodaliųjų Lietuvos miestų istorijos tyrinėjimai“ ir ist. k. *A. Tautavičius* — „Dėl Lietuvos miestų susidarymo sąlygų ir laiko“.

* * *

1975 m. lapkričio 19—21 d. Klaipėdoje Lietuvos TSR MA, Klaipėdos miesto DŽDT Vykdomojo komiteto, Lietuvos TSR Gamtos apsaugos draugijos Klaipėdos skyriaus ir „Ži-

nijos" draugijos Klaipėdos miesto organizacijos valdybos organizuotoje konferencijoje „Lietuvos TSR pajūrio zonos gamtos apsauga ir racionalus gamtos išteklių naudojimas dabar ir ateityje“ A. Tautavičius skaitė pranešimą „Pajūrio archeologiniai paminklai ir jų apsauga“.

* * *

1975 m. lapkričio 25—27 d. Estijos TSR MA Istorijos in-to Taline organizuotoje tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Feodalizmo ir kapitalizmo vystymosi Pabaltijo kraštuose problemos“ pranešimą tema „Gamybos priemonių nuosavybės santykiai feodalinėje Lietuvoje“ skaitė akad. J. Jurginis.

* * *

1975 m. gruodžio 1 d. Etnografijos ir Feodalizmo istorijos sektorių bendradarbiams pranešimą „Strukturalistische und prozessuelle demographisch-historische Studien auf vergleichender Basis“ skaitė Stokholmo un-to Europos etnologijos in-to doc. filol. dr. B. Hansenas (Hanssen). Svečias buvo supažindintas su Vilniaus senamiesčiu, aplankė Liaudies buities muziejų.

Dr. B. Hanseną priėmė In-to direktorius B. Vaitkevičius.

* * *

1975 m. gruodžio 14—18 d. In-to direktoriaus pavaduotojas ist. dr. M. Jučas dalyvavo Baltarusijos TSR MA Istorijos in-to Minske surengtame simpoziume žemės ūkio ir valstiečių istorijos klausimais Baltarusijoje, jame perskaitė pranešimą „Klasių kova Lietuvoje vėlyvojo feodalizmo laikotarpiu“.

* * *

1975 m. gruodžio 18—19 d. Taškente įvyko sąjunginė mokslinė konferencija „Moters klausimo sprendimo TSRS nacionaliniai aspektai“. Konferencijoje Lietuvos TSR MA atstovavo Chemijos ir biologijos mokslų skyriaus moksl. sekr. biol. k. A. Palionienė ir Istorijos in-to moksl. sekr. S. Overallė. S. Overallė skaitė pranešimą „Tarybų Lietuvos moterų dalyvavimas, kuriant ir vystant kolūkinę gamybą“.

* * *

1975 m. gruodžio 22—23 d. In-to kvietimu Etnografijos sektoriuje lankėsi TSRS MA Etnografijos in-to Sociologijos sektoriaus vadovas prof. dr. J. Arutiunjanas. Etnografijos ir Sociologijos sektorių bendradarbiams jis papasakojo apie kai kurių TSRS tautų migracijos iš kaimų į miestus priežasčių tyrinėjimus, atsakinėjo į klausimus. Svečias buvo supažindintas su Vilniaus senamiesčiu, naujaisiais kvartalais, un-to mokslinė biblioteka, Istorijos-etnografijos ir Pilies muziejų ekspozicijomis.

Aukštųjų mokyklų istorikų moksliniai ryšiai*

LTSR Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos, Vilniaus un-to ir Kauno miesto Švietimo skyriaus mokslinėje-metodinėje konferencijoje „Naujausi mokslo pasiekimai ir mokymas bendrojo lavinimo mokyklose“, įvykusioje Kaune 1975 m. sausio 7 d., istorijos sekcijoje pranešimus skaitė: doc. J. Dobrovolskas — „Aktualios Lietuvos TSR istorijos mokslo problemos“, doc. R. Krutulytė — „TSRS žemės ūkio socialistinio pertvarkymo klausimai“ ir doc. K. Strumskis — „Tarybų Lietuvos ekonominiai santykiai ir jų vieta istorijos moksle“.

* Čia nebekartojami tie aukštųjų mokyklų dėstytojų pranešimai, kurie nurodomi informacijose apie atskiras konferencijas.

* * *

1975 m. balandžio 24 d. Lietuvos TSR Mokslų akademijos, Partijos istorijos in-to, Vilniaus Aukštosios partinės mokyklos ir Lietuvos TSR Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos mokslinėje konferencijoje, skirtoje pergalės Didžiajame Tėvynės kare 30-mečiui, VVU doc. *J. Dobrovolskas* skaitė pranešimą „Lietuviai kariai Didžiojo Tėvynės karo mūšiuose“.

* * *

Vilniaus ir Greifsvaldo un-tų mokslinėje konferencijoje, skirtoje pasaulinei istorinei TSRS pergalės Didžiajame Tėvynės kare reikšmei, vykusioje Greifsvalde 1975 m. balandžio mėn. ir Vilniuje 1975 m. gegužės mėn., doc. *J. Dobrovolskas* skaitė pranešimus apie Tarybų Sąjungos pergalės prieš fašistinę Vokietiją reikšmę lietuvių tautai. Vilniuje taip pat skaitė pranešimus doc. *A. Bendžius*—„Lietuvių socialistinės kultūros sukūrimas“ ir doc. *K. Strumskis*—„Brolišių tarybinių respublikų parama lietuvių tautai, kuriant socializmą Lietuvoje“.

* * *

Greifsvaldo un-to prof. *I. Mai* 1975 m. gegužės mėn. skaitė VVU IV kurso istorikams ciklą paskaitų apie VDR įkūrimą, susitiko su fakulteto dėstytojais.

* * *

1975 m. gegužės 14 d. Lietuvos Valst. Konservatorijos ir LTSR Dailės in-to mokslinėje konferencijoje „Socialistinės kultūros teorija ir praktika“ ist. k. *A. Berlinskienė* skaitė pranešimą „Tarybų Lietuvos muzikinių ir meno saviveiklos kolektyvų išvykos į užsienio šalis 1959—1960 m.“

* * *

1975 m. spalio 17 d. Valst. kūno kultūros in-to organizuotoje konferencijoje VVPI ist. k. *A. Berlinskienė* skaitė pranešimą „Lietuvos TSR tarptautiniai sporto ryšiai 1959—1970 m.“

* * *

1975 m. spalio 28 d.—lapkričio 2 d. Suchumyje įvykusioje tarybinių ir lenkų istorikų konferencijoje, skirtoje Rytų Europos ir Juodosios jūros pajūrio šalių politiniams santykiams XV a. pabaigoje—XVIII a. pradžioje nušviesti VVU ist. k. *R. Batūra* skaitė pranešimą „Kai kurie XVI a. šaltiniai apie Lietuvos ir Aukso Ordos santykių seniausiąjį etapą“.

* * *

VVU doc. *R. Žiugžda* 1975 m. spalio 23 d.—lapkričio 21 d. buvo mokslinėje komandiruotėje VDR Greifsvaldo un-te. Un-to archyve susipažino su medžiaga, nušviečiančia T. Oberlenderio, vieno iš revanšistinės, ardamosios vokiškojo imperializmo veiklos prieš Lietuvą vadovo, asmenį ir veiklą liečiančiais dokumentais. Greifsvaldo Valstybiniame archyve susipažino su 1918—1919 m. Pomeranijos oberprezidento fondo medžiaga, liečiančia kai kuriuos Lietuvos ir Vokietijos to laikotarpio santykius. VDR Centriniam valstybiniame archyve Potsdame tyrė 1917—1939 m. Vokietijos prezidento kanceliarijos, Užsienio ir Vidaus reikalų ministerijų bei vokiškosios revanšistinės organizacijos „Vokiečių fundacija“ („Deutsche Stiftung“), vykdydusios ardomąją veiklą Klaipėdos krašte ir siekusios jį atskirti nuo Lietuvos, dokumentus. Greifsvaldo un-to III kurso istorikams perskaitė paskaitų ciklą apie Lietuvos ir Vokietijos santykius 1918—1940 metais.

* * *

VVU ist. dr. *S. Lazutka* 1975 m. lapkričio 25 d.—gruodžio 11 d. buvo mokslinėje komandiruotėje Greifsvaldo un-te. Istorijos sekcijos ir un-to bibliotekose peržiūrėjo vokiečių feodalinės teisės paminklų, jų tarpe Livonijos istorijos šaltinių rankraštytų tritomį,

kuriame yra ir 1566 m. Livonijos inkorporacijos į Lietuvos DK sudėtį aktas. Šulportės (Halės sritis, Naumburgo rajonas) bibliotekoje tyrinėjo ten saugomo I Lietuvos statuto vieną seniausių lotynų kalba parašytą rankraštį. Greifsvaldo un-to Istorijos sekcijoje dėstytojams ir studentams skaitė paskaitas „Lietuvos statutai — unikalūs lietuvių ir kitų kaimyninių tautų viduramžių teisės ir kultūros paminklai“ bei „Trumpa Vilniaus universiteto istorija“.

* * *

1975 m. gruodžio 2—12 d. sąjunginiame un-tų ir kultūros in-tų istorijos katedrų vedėjų pasitarime Maskvoje dalyvavo VVU Istorijos fak-to prodekanas doc. V. Lesčius, katedrų vedėjai doc. A. Bendžius, doc. J. Dobrovolskas ir doc. R. Žiugžda.

Ekspedicijos

ARCHEOLOGINIAI TYRINĖJIMAI LIETUVOJE 1975 METAIS

Archeologinius paminklus respublikoje 1975 m. tyrinėjo Lietuvos TSR MA Istorijos in-tas (toliau — II), Vilniaus Valst. V. Kapsuko un-to Lietuvos TSR istorijos katedra (toliau — VVU), Vilniaus Valst. pedagoginio in-to TSTRS istorijos katedra (toliau — VVPI), Lietuvos TSR Kultūros ministerijos Mokslinė metodinė kultūros paminklų apsaigos taryba (toliau — MMT), Paminklų konservavimo in-to (toliau PKI) archeologų grupė, Lietuvos TSR istorijos ir etnografijos muziejus (toliau — IEM), Kauno Valst. istorijos muziejus (toliau — KVIM), Biržų, Mažeikių ir Telšių krašto tyros muziejai. Buvo tęsiami jau pradėtų kasinėti paminklų tyrinėjimai (Nida, Neravai—Grigiškės, Žaduvėnai ir kt.), dalies paminklų tyrinėjimai baigti (Egliškiai, Muoriškiai, Pumpurai), pradėti kelių kitų paminklų tyrinėjimai (Daubariai, Jautakiai). Tyrinėjimų apimtis, kaip ir ankstesniais metais, yra labai nevienoda. Keletas paminklų tyrinėta plačiau (Daubariai, Jautakiai, Jauneikiai, Stripiniai), o daugelio kitų paminklų tyrinėjimai buvo tik žvalgomojo pobūdžio.

Tyrinėtieji paminklai yra įvairių laikotarpių. Akmens amžiaus stovyklos tyrinėtos Jotkonyse ir Nidoje, piliakalniai ir jų gyvenvietės — Daubariuose, Jautakiuose, Liškiauvoje ir Narkūnuose. Baigti tyrinėti ankstyvojo geležies amžiaus pilkapiai Eglėškiuose. Tyrinėta keliolika I—XII a. pilkapynų (iširta apie 50 pilkapių) ir senkapių (daugiau kaip 250 kapų). Be to, tyrinėta 11 XIV—XVIII a. senkapių (iširta apie 260 kapų) bei keletas kitų paminklų. Archeologiniai paminklai buvo tiriami 35 vietovėse.

Zemiau pateikiami glausti duomenys apie tyrinėjimų apimtį ir rezultatus. Paminklai suskirstyti grupėmis, o grupėse pateikiami abėcėlės tvarka.

I. Akmens amžiaus stovyklos

1. Jotkonys (Anykščių raj.). Jaros dešiniajame krante, ties jos ištaka iš ežero, II ištyrė 120 m² plotą, aptiko ploną vėlyvojo neolito kultūrinį sluoksnį. 350 m toliau pasroviui iširtas 24 m² plotas, aptikta mezolito titnaginių dirbinių. Dar 300 m toliau pasroviui, ištyrus antrą 24 m² plotą, aptikta m. e. pradžios kultūrinio sluoksnio pėdsakų. Tyrinėjimams vadovavo j. m. b. A. Girininkas.

2. Nida (Kursių nerija). Į Š ir P nuo 1974 m. tyrinėto ploto II ištyrė dar 1036 m² plotą, aptiko kultūrinį sluoksnį su virveline keramika. Rasta akmeninių ir gintarinių dirbinių, keturkampio pastato pėdsakų. Tyrinėjimams vadovavo ist. dr. R. Rimantienė.

II. Piliakalniai ir gyvenvietės, pilys

1. Daubariai (Mažeikių raj.). II ištyrė Viešetės dešiniajame krante esančio piliakalnio aikštelės dalį — 274 m² plotą ir jos Š krašte aptiko 0,5—1 m storio kultūrinį sluoksnį iš I tūkstantm. pr. m. e. pabaigos ir m. e. I tūkstantm. Piliakalnio pašlaitėje buvusioje gyvenvietėje iširtas 545 m² plotas. Rastas 0,2—1,5 m storio m. e. I tūkstantm. kultūrinis sluoksnis. Tyrinėjimams vadovavo j. m. b. V. Daugudis.

2. **Jautakiai** (Mažeikių raj.). II pradėjo tyrinėti Ventos kairiajame krante buvusio piliakalnio likučius. Ištirtas 80 m² plotas piliakalnyje ir 156 m² plotas pašlaitėje bei 646 m² plotas šalia piliakalnio buvusioje gyvenvietėje. Aptikta II—XII a. kultūrinio sluoksnio likučių. Tyrinėjimams vadovavo ist. k. J. Stankus.

3. **Klaipėda**. PKI tyrinėjo pilies teritorijos ŠR dalį. Aptikta pilies didžiojo bokšto ir šalia jo buvusių pastatų pamatų dalis, kiemo grindinių, XIV—XVII a. radinių. Pradėtas tyrinėti XV—XVIII a. pilies pylimas. Tyrinėjimams vadovavo j. m. b. V. Žulkus.

4. **Liškiava** (Varėnos raj.). MMT ir PKI ryšium su numatomais Pilies kalno tvarkymo darbais ištyrė 7 šurfus V šlaite, 1—Š šlaite ir 1—R šlaite. Aptiktas iki 1 m storio m. e. I tūkstantm. kultūrinis sluoksnis. Greta esančiame Bažnyčios kalne aptikta XV—XVII a. medinės bažnyčios pamatų pėdsakų, akmeninių grindinių bei 2 kapai, o kalno PR dalyje XVII a. gyvenamojo pastato likučių. Tyrinėjimams vadovavo MMT pirmininko pavad. J. Markelevičius.

5. **Narkūnai** (Utenos raj.). II ir VVU pradėjo Utenėlės kairiajame krante esančio piliakalnio P pašlaitėje buvusios gyvenvietės tyrinėjimus. Ištirtas 240 m² plotas, aptiktas m. e. pradžios kultūrinis sluoksnis su brūkšniuota keramika ir m. e. II tūkstantm. pradžios sluoksnis su žiesta keramika. Tyrinėjimams vadovavo Lietuvos TSR MA narė koresp. ist. dr. R. Kulikauskienė.

III. V a. pr. m. e.—XIII a. pilkapynai ir senkapiai

1. **Ėgliškiai** (Kretingos raj.). II užbaigė Danės ir Šaltupio slėnio krantuose buvusios pilkapių grupės tyrinėjimus. Ištirti apardyti pilkapiai Nr. 4 ir 5, rasta sudegintų mirusiųjų kapų iš I tūkstantm. pr. m. e. pabaigos. Tyrinėjimams vadovavo ist. k. E. Grigalavičienė.

2. **Jauneikiai** (Joniškio raj.). Ryšium su tvenkinio statyba II kartu su IEM pradėjo Sidabros kairiajame krante esančio senkapio tyrinėjimus. Ištirta Š ir V senkapio dalis. Š dalyje rasti 29 V—VI a. kapai, o V dalyje — 188 VIII—XI a. kapai, mirusieji laidoti nedeginti. Tyrinėjimams vadovavo ist. k. A. Tautavičius.

3. **Kaštaunaliai** (Šilalės raj.). II ištyrė kaime esančio senkapio dalį — 220 m² plotą, aptiko 36 VII—VIII a. kapus. Mirusieji laidoti nedeginti. Tyrinėjimams vadovavo ist. k. L. Vaitkunskienė.

4. **Kašučiai** (Kretingos raj.). Kraštotyros draugijos rajono skyrius ištyrė 4 akmenų vainikais apjuostus II—III a. nedegintų mirusiųjų kapus. Tyrinėjimams vadovavo I. Jablonskis.

5. **Minčiai** (Utenos raj.). Valst. miške, į PR nuo Deglėjaus ež., šalia kelio į Minčią, IEM ištyrė du apardytus pilkapius. Kapų nerasta. Tyrinėjimams vadovavo vyr. m. b. E. Butėnienė.

6. **Muoriškiai** (Biržų raj.). MMT ir Biržų kraštotyros muziejus ištyrė čia dar 3 pilkapius su akmenų vainikais ir užbaigė šios Nemunėlio kairiajame krante buvusios pilkapių grupės tyrinėjimus. Rasti 33 III—V a. nedegintų mirusiųjų kapai. Tyrinėjimams vadovavo tarybos pirmininko pavaduotojas J. Markelevičius.

7. **Neravai—Grigiškės** (Trakų raj.). II kartu su VVU ir IEM tęsė Neries kairiajame krante, valstybiniame miške esančios pilkapių grupės tyrinėjimus. Ištirta dar 10 pilkapių, kurių dalis apjuosti akmenų vainikais. Aptikti VI—IX a. sudegintų mirusiųjų kapai. Tyrinėjimams vadovavo ist. k. O. Kuncienė.

8. **Noliškiai** (Šiaulių raj.). MMT ištyrė čia dar vieno pilkapio (?) dalį. Aptikti akmenų vainikai ir žmogaus griaučių pėdsakai. Tyrinėtojas pilkapį datuoja m. e. pradžia. Tyrinėjimams vadovavo koordinacinės grupės vadovas M. Černiauskas.

9. **Paaldikis** (Švenčionių raj.). Valst. miške, tarp Kanio ir Lakajų ežerų esančioje pilkapių grupėje, MMT ištyrė 2 apardytus sampilus, apjuostus akmenų vainikais. Aptikti 7 sudegintų mirusiųjų m. e. I tūkst. antrosios pusės kapai. Tyrinėjimams vadovavo archeologų grupės vadovas E. Jovaiša.

10. **Papiškiai** (Varėnos raj.). MMT ir PKI ištyrė 20 iš akmenų krautų pilkapių likučius. Rasti keli VI—VII a. sudegintų mirusiųjų kapai. Tyrinėjimams vadovavo tarybos pirmininko pavaduotojas J. Markelevičius.

11. Pašiliai (Panevėžio raj.). Buvusiose kaimo kapinaitėse yra išlikę 7 apardyti pilkapiai. MMT ištyrė 1 pilkapiu likučius, aptiko pavienių kaulų, pentinių siaurašmenį kirvį ir 4 XVII a. kapus. Apie 60 m į S nuo pilkapių, žvyruobės krašte ištirtas apardytas V—VI a. kapas. Tyrinėjimams vadovavo tarybos pirmininko pavaduotojas J. Markelevičius.

12. Pažarstis (Prienuj raj.). Šile esančioje pilkapių grupėje VVPI ištyrė 8 samplius, kurių dalyje buvo apardyti akmenų vainikai, aptiko II a. nedegintų mirusiųjų kapų. Tyrinėjimams vadovavo doc. M. Michelbertas.

13. Raudonėnai (Jurbarko raj.). Kaimo kapinių Š kampe MMT ištyrė 200 m² plotą, rado 3 nedegintų žmonių kapus, apjuostus keturkampiais akmenų vainikais. Kapai datuojami m. e. pradžia. Tyrinėjimams vadovavo archeologų grupės vadovas E. Jovaiša.

14. Tiltagaliai (Panevėžio raj.). Kaimo kapinaitėse yra kelių suardytų pilkapių žymės. MMT ištyrė vieno pilkapiu likučius. Kapų nerasta. Tyrinėjimams vadovavo tarybos pirmininko pavaduotojas J. Markelevičius.

15. Zastaučiai (Mažeikių raj.). Mažeikių kraštotyros muziejus į V nuo 1974 m. ištirtų pilkapių ištyrė dar 264 m² plotą ir rado 2 V a. kapus bei apie 30 pavienių IV—V a. dirbinių. Tyrinėjimams vadovavo muziejaus direktorė A. Cholodinska.

16. Zadvėnai (Telšių raj.). TKM tyrinėjo suardyto pilkapyno teritoriją. Ištirtas 837 m² plotas, aptiktos akmenų vainikų dalys, rasti 36 kapai, kurių dauguma yra III—IV a., o keli—V—VI a. Mirusieji laidoti redęinti. Tyrinėjimams vadovavo v. m. b. V. Valatka.

IV. XIV—XVIII a. senkapiai

1. Daubariai (Mažeikių raj.). Į P nuo piliakalnio, Viešetės dešiniame krante esančio senkapio S dalyje, II ištyrė 18 m² ir rado 6 XVII a. kapus, o P dalyje—40 m² plotą ir rado 2 griaučius be radinių. Tyrinėjimams vadovavo j. m. b. V. Daugudis.

2. Karmėlava (Kauno raj.). Į V nuo miestelio, dirbamame lauke, aptiktas apardytas senkapis. KVIM ištyrė 350 m² plotą ir rado 34 XV—XVI a. kapus. Tyrinėjimams vadovavo direktoriaus pavaduotoja K. Gabriūnaitė.

3. Kivyčiai (Akmenės raj.). Prie ribos su Kalvių kaimu, Agluonos ir Molupio santakoje esančioje kalvoje Mažeikių kraštotyros muziejus ištyrė buvusio senkapio likučius. 256 m² plote rasta 15 XVI—XVII a. kapų ir keliolika II—VI a. radinių greičiausiai iš čia buvusių pilkapių. Tyrinėjimams vadovavo direktorė A. Cholodinska.

4. Laičiai (Pakruojo raj.). Ežerėlės kairiajame krante esančiame senkapyje IEM ištyrė 318 m² plotą ir rado 17 kapų, kurių 2 su XVII a. monetomis, o kiti be įkapių. Tyrinėjimams vadovavo v. m. b. E. Butėnienė.

5. Paežeris (Pakruojo raj.). Ežerėlės slėnyje esančiame Kopyčkalnyje IEM ištyrė 64 m² plotą, aptiko žmonių kaulų, 2 XVII a. monetas. Tyrinėjimams vadovavo v. m. b. E. Butėnienė.

6. Pakritižis (Panevėžio raj.). Į PR nuo Raguvos, tarp pievų esančioje kalvelėje apardytame senkapyje, MMT ištyrė 60 m² plotą, rado 6 apardytus XIV—XVIII a. kapus. Tyrinėjimams vadovavo tarybos pirmininko pavaduotojas J. Markelevičius.

7. Plūčiai (Panevėžio raj.). PKI tyrinėjo suardyto senkapio likučius, esančius Nevežio dešiniame krante. Ištyrus 175 m² plotą, rasta 18 kapų, iš kurių tik 5 su XVI—XVIII a. įkapėmis. Tyrinėjimams vadovavo v. m. b. A. Lisanka.

8. Pumpurai (Mažeikių raj.). Piliakalniu vadinamos kalvos aikštelėje II ištyrė dar 155 m² plotą, rado dar 48 XVI—XVII a. kapus. Tyrinėjimams vadovavo j. m. b. A. Merkevičius.

9. Stripiniai (Skuodo raj.). PKI ištyrė plentą tiesiant apardyto senkapio dalį, rado 87 kapus, kurių 36 turėjo negausias XVI—XVII a. įkapes. Apie 60 m į P nuo jų, dirbamame lauke, ištirta dar 19 XVI a. kapų. Tyrinėjimams vadovavo v. m. b. A. Lisanka.

10. Vembutai (Telšių raj.). Kaimo dalyje esančios kalvos R krašte Telšių kraštotyros muziejus ištyrė 20 m² plotą, rado 5 XVI a. kapus. Tyrinėjimams vadovavo v. m. b. V. Valatka.

V. Kiti tyrinėti paminklai

1. **Katinai** (Anykščių raj.). Pelyšos dešiniajame krante, slėnyje, šalia akmens su lėkštu dubeniu ištirtas 4×6 m plotas. Tyrinėjimams vadovavo ist. k. V. Urbanavičius.

2. **Kavarskas**. Į V nuo miesto, šalia kelio į Budrius esančiame Kopyčkalnyje, II ištyrė dar 7 kapus. 150 m į ŠR nuo Kopyčkalnio, Pienos dešiniajame krante esančioje kalvoje, yra buvusio dvaro pėdsakų. Čia atidengti XVI a. gyvenamojo pastato pamatai ir rūšiai. Tyrinėjimams vadovavo ist. k. V. Urbanavičius.

3. **Vieciūnai** (Varėnos raj.). Nemuno slėnyje, dešiniajame krante, priešais Liškiaus Pilies kalną, spėjamų pilkapių grupėje MMT ištyrė 3 „sampilus“. Paaiškėjo, kad tai supustytos kopos. Tyrinėjimams vadovavo tarybos pirmininko pavaduotojas J. Markelevičius.

Be to, toliau buvo žvalgomi kai kurių rajonų archeologiniai paminklai, išaiškinta eilė naujų paminklų. Iš jų verta paminėti Telsių kraštotyros muziejaus aptiktą m. e. I tūkstantm. neįtvirtinta gyvenvietę Virvytės kairiajame krante, greta Pupynių senkapio. Šiaulių „Aušros“ muziejus surinko medžiagos iš pradėto ardyti VIII—IX a. senkapio Pašiaušėje, Kelmės raj.

A. Tautavičius

ISTORIJOS INSTITUTO 1975 METŲ ETNOGRAFINĖS EKSPEDICIJOS

Etnografiniai tyrinėjimai 1975 m. buvo vykdomi Alytaus, Anykščių, Jonavos, Joniškio, Jurbarko, Kaišiadorių, Kauno, Kapsuko, Kėdainių, Kelmės, Klaipėdos, Kretingos, Lazdijų, Panevėžio, Pasvalio, Plungės, Radviliškio, Raseinių, Skuodo, Šakių, Šiaulių, Šilutės, Tauragės, Telšių, Varėnos, Vilkaviškio rajonuose.

Miestų gyventojų buities tyrimai buvo vykdomi Kaune ir Elektrėnuose.

Ekspedicijos, kurioms vadovavo I. Butkevičius, buvo stacionarinio ir maršrutinio pobūdžio. Darbai pradėti kovo mėn., baigti rugsėjo 30 d.

Pagal tyrinėjimo objektus, vietą ir laiką dirbo 7 ekspedicijos grupės.

Temų vykdytojams talkininkavo 9 architektai, 14 dailininkų ir 9 vyr. laborantai.

Ekspedicijos dalyviai rinko medžiagą šiomis temomis: 1) vandens malūnai (R. Milius), 2) linininkystė ir jos papročiai (A. Vyšniauskaitė), 3) gyvulininkystė (V. Merkienė), 4) transportas (J. Laniauskaitė), 5) žvejyba (V. Morkūnas), 6) namų apyvokos daiktai (L. Piškinaitė), 7) naujosios socialistinio kaimo gyvenvietės (I. Butkevičius), 8) kolūkiečių gyvenamųjų namų interjeras (V. Kulikauskienė), 9) miestų gyventojų kultūra ir buitis (A. Daniliauskas), 10) darbininkų šeimos buitis (P. Kalnius).

V. Milius liepos 1—15 d. tęsė vandens malūnų tyrinėjimus palei Mituvą ir Jūros kairiuosius intakus. Buvo surinkti duomenys apie 14 malūnų. Šia ekspedicija buvo baigti žemaičių vandens malūnų lauko tyrinėjimai. Be to, V. Milius Istorijos-etnografijos muziejui įgijo 8 etnografinius eksponatus ir 14 nuotraukų, vaizduojančių Vilniaus lietuvių kultūrinį gyvenimą, registravo išgytinius stambiuosius etnografinius eksponatus Liaudies buities muziejui.

Šioje ekspedicijoje sektoriaus laborantė L. Piškinaitė rinko medžiagą apie tradicinius ir dabartinius namų apyvokos daiktus, juos fotografavo, matavo.

A. Vyšniauskaitė liepos 1—31 d. rinko medžiagą linų pirminio apdirbimo ir linininkystės papročių tema. Aprašant papročius, drauge fiksuota ir medžiaga apie pačius darbus bei linų apdorojimo priemones ir įrankius. Ji taip pat domėjosi linarovio ir linamynio papročiais. Nustatyta vainiko pynimo, linų rovimą baigus, papročio teritorija. Taip pat nustatyta baidyklės („kursio“) nešiojimo į svetimą jaują linų mynės metu paplitimo teritorija, šio papročio išnykimo laikas ir priežastys.

R. Merkienė tyrinėjo gyvulininkystę: kovo 24—31 d. Šalčininkų, Varėnos, Trakų ir Vilniaus rajonuose, liepos 1—31 d.—Užnemunėje ir vidurio Lietuvoje. Pagrindinis dėmesys buvo kreipiamas gyvulių priežiūrai XIX—XX a., pašarų pernešimo priemonėms. Pastaruoju metu jos įgauna naujų bruožų: deklai retkarčiais pinami iš vielų, rezginėms gaminti naudojami kaproniniai siūlai, vielos. Sukaupta medžiaga leidžia nustatyti įvairių šėrybos rykų paplitimą XIX a. pabaigoje—XX a. ir jų panaudojimą kolūkiečių sodybose, pasikeitimus gyvulininkystės inventoriuje, įvykusius ryšium su socialinių ekonominių sąlygų pasikeitimu.

J. Laniauskaitė liepos 1—31 d. rinko medžiagą apie valstiečių žiemos susisiekimo priemones XIX a. pabaigoje—XX a. pirmojoje pusėje Užnemunėje ir vidurio Lietuvoje. Pagrindinis dėmesys buvo skiriamas valstiečių darbinėms ir išieginėms rogėms. Buvo siekiama išaiškinti jų medžiagą, pagrindinių dalių konstrukciją bei jos ypatybes. Visa tai pasitarnaus rogių tipizacijos sudarymui bei padės nustatyti kaustymo raidą. Be to, J. Laniauskaitė rinko medžiagą (daugiausia iliustracine) apie vasaros susisiekimo priemones.

V. Morkūnas tyrinėjo žvejybą, birželio 16 d.—liepos 15 d. Alytaus ir Lazdijų raj., liepos 21 d.—rugpiūčio 18 d.—Klaipėdos ir Šilutės raj. Birželio—liepos mėn. buvo renkama medžiaga apie žvejybą pietinių Lietuvos rajonų ežeruose XIX a. pabaigoje—XX amžiuje.

Daugiausia užfiksuota verslinės žvejybos objektų—pagrindinių įrankių, naudojamų mūsų dienomis žuvininkystės ūkiuose (Daugų ir Metelių žuvininkystės ūkiuose). Mėgėjiškos žvejybos įrankių rasta Alytaus kraštotyros muziejuje. Apie ankstesnio laikotarpio (XIX a. pab.—XX a. pr.) žvejybą medžiagos surinkta mažai, nes dabartiniai žvejai yra jaunesnės kartos žmonės. Senųjų žvejų rasta labai mažai.

Klaipėdos ir Šilutės rajonuose daugiausia aprašų padaryta iš senųjų žvejų prisiminimų. Be to, ekspedicijos metu buvo filmuojami žvejybos momentai—žvejybos priemonių statymas, tikrinimas, išėmimas.

Socialistinio kaimo buities ir kultūros klausimais medžiagą rinko I. Butkevičius ir V. Kulikauskienė.

I. Butkevičius birželio, liepos ir rugsėjo mėn. toliau tęsė Lietuvos socialistinio kaimo naujų gyvenviečių tyrinėjimus vidurio Lietuvoje, Užnemunėje ir pietų Žemaitijoje.

Svarbiausias dėmesys buvo kreipiamas į naujų gyvenviečių kūrimo eigą, aplinkybes, planinę struktūrą bei jų išvaizdą ir sutvarkymą. Rinkti duomenys apie tai, kokie regioniniai bruožai ryškėję atskiro Lietuvos etnografinės srityse. Sukaupta statistinės medžiagos apie Užnemunės kaimo gyvenviečių kūrimosi raidą. Šiame krašte anksčiau vyravo vienkiamiai, todėl didelę dalį gyvenviečių teko kurti tuščiuose plotuose. Be to, gyvenviečių centrams ir čia panaudojamos senosios kaimavietės. Užnemunėje išplitęs dar vienas reiškinys—organizuotas gyvenviečių tvarkymas, ypač apželdinimas.

Surinkta duomenų ir apie vienkiamių pastatų perkėlimą į naujas gyvenvietes. Kreiptas dėmesys į gyvenviečių statybą, ypač gyvenamojo sektoriaus užstatymą. Nustatyta daugiabučių ir dviaukščių trobesių paplitimas, sodybiniai gyvenamieji namai ir jų ypatumai. Sukaupta medžiagos apie liaudies architektūros tradicinio palikimo progresyviųjų bruožų panaudojimą, kuriant naujas gyvenvietes. Tyrimų duomenys leidžia teigti, kad naujų žemės ūkio gyvenviečių kūrimasis įvairiose Lietuvos etnografinėse srityse vyksta nevienodai.

1975 m. gyvenviečių tyrimai parodė, kad pirmaujanti vieta gyvenviečių kūrime priklauso Užnemei. Čia jau yra pilnai sukurti gyvenviečių (Vilkaviškio raj. Rausvė, Rumokai, Šeimena ir kt.; Kapsuko raj. Černiachovskio, Šešupė, Želsvėlė ir kt.). Nustatyta, kuriuose rajonuose kokie gyvenamųjų namų tipai labiausiai paplitę. Kreiptas dėmesys į buitinius bei kultūrinius įrenginius naujose gyvenvietėse. Buvo fiksuojami gyventojų pageidavimai.

V. Kulikauskienė liepos mėn. 1—31 d. tyrinėjo Užnemunės kolūkiečių gyvenamųjų namų interjerą Kapsuko, Šakių ir Vilkaviškio rajonuose. Suinventorinta 71 gyvenamojo namo patalpa. Padaryta 213 gyvenamųjų namų interjero komponentų—grindų, sienų, lubų—apdailos, puošybinių elementų (kambarinių gėlių, paveikslų, siuvenėjimais ir kitokiu būdu puoštų staltiesių, servetėlių, kilimėlių) bei jų išdėstymo atskirose patalpose aprašų. Suregistruota radijo, televizorių, dujinių viryklių ir kt. paplitimas kolūkiniame kaime. Surinkta medžiaga padės nustatyti kolūkiečių materialinės kultūros raidos dėsnin-gumus, išaiškinti technikos pasiekimų, tradicijų, kolūkiečių uždarbio, amžiaus vaidmenį kolūkiečių gyvenamųjų patalpų formavimuisi.

Miestų gyventojų kultūrą ir buitį liepos 1 d.—rugpiūčio 31 d. tyrinėjo A. Daniliauskas ir P. Kalnius.

A. Daniliauskas Kaune toliau tyrė proletarų absoliutaus ir sąlyginio nuskurdimu buržuaziniu laikotarpiu klausimą. Buvo daromi XIX a. antrosios pusės—XX a. pirmojo—ketvirtojo dešimtmečių gyvenamųjų patalpų brėžiniai, renkama atitinkama medžiaga

Kauno tarpmiestinio techninio inventorizacijos biuro archyve, daromos minėtų namų dabartinės būklės nuotraukos (buvęs Karmelitų priemiesčio rajonas, senamiestis, S. Neries, Žemaičių ir kt. miesto centro gatvės). Pagal išlikusias fotografijas buvo daromi įvairių miesto gyventojų sluoksnių baldų ir drabužių brėžiniai. Parinkta senojo Kauno nuotraukų per fotografavimui.

P. Kalnius Elektrėnuose tyrė šiuolaikinę darbininkų šeimos buitį. Tikslas buvo rinkti medžiagą apie šios darbininkų gyvenvietės dvasinę ir materialinę kultūrą. Anketą sudarė klausimai, liečiantys duomenis apie šeimą, jos narių tarpusavio santykius ir kasdieninę buitį. Buvo siekiama apklausti kas dešimtą elektrinės bei jos pagalbinių tarnybų dirbančiųjų (abėcėlės tvarka). Įmonės kadru skyriuje surinkti duomenys apie Lietuvos VRE dirbančiųjų skaičių, nacionalinę sudėtį ir išsilavinimą. Rinkti įmonės valgyklos valgiaraščiai. Ekspedicijos metu taip pat buvo lankomasi vaikų darželiuose, renkama medžiaga apie darželių organizaciją ir darbą, jų plėtimo perspektyvas, vaikų auklėjimą, lietuvių ir rusų vaikų grupių bendravimo formas, bendrų renginių organizavimą, kitokią darželių personalo veiklą, auklėjant vaikus tautų draugystės dvasia.

Istorijos in-to 1975 m. etnografinių ekspedicijų metu buvo sukaupta tokia medžiaga:

Aprašai ir užpildytos anketos: 1) malūnų — 14, 2) linininkystės — 45, 3) gyvulininkystės — 63, 4) transporto — 29, 5) žvejybos — 88, 6) namų apyvokos — 3, 7) naujųjų kaimo gyvenviečių ir kitos liaudies architektūros medžiagos — 85, 8) kolūkiečių interjero — 213, 9) miestų darbininkų buities — 30, 10) Elektrėnų dirbančiųjų šeimos buities — 160 anketų. Iš viso 730 aprašų bei anketų.

Brėžiniai ir piešiniai: 1) malūnų ir kt. etnografinių objektų — 46, 2) linininkystės — 27, 3) gyvulininkystės — 141, 4) transporto — 215, 5) žvejybos — 210, 6) naujųjų kaimo gyvenviečių ir kitos liaudies architektūros — 385, 7) kolūkiečių interjero — 97, 8) miestų darbininkų buities — 150, 9) Elektrėnų dirbančiųjų šeimos buities — 15. Iš viso 1272 vienetai.

Nufotografuota: 1) malūnų ir kt. etnografinių objektų — 403, 2) linininkystės — 32, 3) gyvulininkystės — 227, 4) transporto — 481, 5) žvejybos — 697, 6) namų apyvokos — 92, 7) naujųjų kaimo gyvenviečių ir kt. liaudies architektūros — 1995, 8) miestų darbininkų buities — 300. Iš viso 4238 vienetai.

I. Butkevičius

1976 metai

Koordinacinio darbo klausimai

RENGIAMŲ KANDIDATO DISERTACIJŲ TEMATIKA

Žemiau pateikiamai Lietuvos istorijos, archeologijos ir etnografijos sričių kandidato disertacijų tematikai buvo pritarta Lietuvos TSR istorijos probleminės mokslinės tarybos 1974.III.14 ir 1976.IV.29 d. posėdžiuose.

1. Visuomenės raidos ir socialinių ekonominių formacijų kaitos dėsningumų problema

a. Istorija

Daščioras Balys (VVU). Lietuvos ir Vokietijos ekonominiai ir politiniai santykiai 1919–1928 metais.

Eimontas Henrikas (II). Lietuvių emigracija 1861–1914 metais.

Ežerskis Jonas (II). Pienininkystė Lietuvoje kapitalizmo laikotarpiu.

Girdvainis Juozas (Valst. televizijos ir radijo komitetas). Lietuvos radijo istorija 1926–1940 metais.

Kiaupa Zigmantas (II). Kauno savivaldos raida XV a.—XVIII a. pirmojoje pusėje.

Kryževičius Vincas (II). Magdeburginiai miestai Lietuvoje XVII a. antrojoje pusėje—XVIII a.

Kuzmaité Jūratė (II). Agrariniai santykiai Žemaitijoje XVI—XVIII a. Šabajevaitė Lidija (VVU). Lietuvos istorijos klausimai buržuazinėje lenkų istoriografijoje (1919—1940 m.).

Valeika Henrikas (VVU). S. Konarskio visuomeninė politinė veikla.

Valikonytė Irena (VVU). Moterų socialinė, ekonominė ir teisinė padėtis Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje XV a. pab.—XVI a. pirmojoje pusėje.

Vasiliauskas Zenonas (II). Lietuvių buržuazijos politinė liberalinė srovė 1907—1914 metais.

Žemgulis Vytautas (Vyr. enciklopedijų redakcija). Kauno universiteto studentijos politinė visuomeninė veikla 1922—1940 metais.

b. Archeologija

Daugudis Vytautas (II). Seniausioji medinė architektūra Lietuvoje.

Merkevičius Algimantas (II). I—VIII amžių žalvariniai dirbiniai Lietuvoje.

c. Etnografija

Daunys Stasys (Liaudies buities muziejus). Pirtis lietuvių sodyboje, butyje ir papročiuose.

Giedrienė Rūta (VVU). Šiuolaikinis mirusiųjų pagerbimas ir jo genezė.

Laniauskaitė Janina (II). Lietuvos valstiečių sausumos susisiekimo priemonės XIX a.—XX a. pirmojoje pusėje.

2. Socializmo ir komunizmo kūrimo istorijos problema

Arlauskas Pranas (II). Kolūkinės santvarkos stiprėjimas Lietuvos TSR 1952—1958 metais.

Grunskis Eugenijus (II). Tarybų Lietuvos statybininkai socializmo sukūrimo laikotarpiu (1940—1958 m.).

Kairiūkštytė Nastazija (II). Klaipėdos pramonė ir darbininkai 1945—1958 metais.

Kastanauskaitė Nina (II). Tarybų Lietuvos gyvetojų kultūra 1952—1959 metais.

Puzinavičius Bronius (II). Kapitalistinių elementų likvidavimas mieste socializmo kūrimo Lietuvoje metais.

Račkauskas Kazys (II). Kraštotyros judėjimas Lietuvoje 1961—1975 metais.

Railienė Janina (II). Tarybų Lietuvos chemijos pramonės darbininkai išvystyto socializmo metais (1959—1970).

Stašaitis Stanislovas (VVPI). Darbininkų klasės kadru rengimas Tarybų Lietuvoje 1940—1970 metais.

Disertacijos

1976 m. APGINTOS ISTORIJS KANDIDATO DISERTACIJOS

1. Butėnas Domas (g. 1926 m.), Lietuvos TSR Centrinio valst. istorinio archyvo direktorius. Dis. tema — „Dvarų šeimos Lietuvoje XVI—XVII a.“ (07.00.02 — TSRS istorija). Moksl. vad. Lietuvos TSR MA akad. ist. dr. prof. J. Jurginis.

Apginta 1976.XI.24 Specializuotoje Taryboje teikti istorijos daktaro laipsnius prie VVU. Oficialūs oponentai: ist. dr. prof. P. Dundulienė ir ist. k. E. Gudavičius. Įstaiga recenzentas: VVPI TSRS istorijos katedra.

2. Jegelevičius Sigitas (g. 1938 m.), VVU TSRS istorijos katedros vyr. dėst. Dis. tema — „Lietuvos TSR valstybinių archyvų kūrimasis ir raida (1918—1970 m.).“ (07.00.02 — TSRS istorija). Moksl. vad. Lietuvos TSR MA akad. ist. dr. prof. J. Jurginis.

Apğinta 1976.XII.22 Specializuotoje Taryboje teikti istorijos daktaro laipsnius prie VVU. Oficialūs oponentai: ist. dr. V. Merkys ir ist. k. doc. L. Vialikovas. Įstaiga recenzentas: VVPI TSRS istorijos katedra.

3. Lukoševičienė Anelė (g. 1934 m.), Šiaulių Pedagoginio in-to Marksizmo-leninizmo katedros vyr. dėst. Dis. tema — „Tarybų Lietuvos komjaunimas socialistinės pramonės statyboje 1944—1951 m.“ (07.00.01 — TSKP istorija). Moksl. vad. ist. k. doc. V. Kašauskienė.

Apğinta 1976.XI.24 Specializuotoje Taryboje teikti istorijos daktaro laipsnius prie VVU. Oficialūs oponentai: ist. dr. prof. K. Surblys, ist. k. e. doc. p. O. Pakėnienė. Įstaiga recenzentas: VVPI TSKP istorijos katedra.

4. Rumša Jonas (g. 1942 m.), LKP CK Politinio švietimo namų konsultantas. Dis. tema — „Spaudos vaidmuo Lietuvos Komunistų partijos veikloje internacionalistiniame darbo žmonių auklėjime (1966—1971 m.).“ (07.00.01 — TSKP istorija).

Apğinta 1976.VI.22 Leningrado Aukštosios partinės mokyklos Mokslinėje taryboje. Oficialūs oponentai: ist. dr. prof. T. Burmistrova ir ist. k. doc. J. Breslavas. Įstaiga recenzentas: Partijos istorijos institutas prie LKP CK — Marksizmo-leninizmo in-to prie TSKP CK filialas.

5. Sinkevičius Vladislovas (g. 1940 m.), VVPI TSKP istorijos katedros vyr. dėst. Dis. tema — „Lietuvos KP politinis ir organizacinis darbas tarp valstiečių fašistinės diktatūros metais (1927—1940 m.)“ (07.00.01 — TSKP istorija). Moksl. vad. ist. k. doc. J. Dobrovolskas.

Apğinta 1976.XII.22 Specializuotoje Taryboje teikti istorijos daktaro laipsnius prie VVU. Oficialūs oponentai: Lietuvos TSR MA narys koresp. ist. dr. R. Šarmaitis, ist. k. doc. T. Sebeženkovaitė. Įstaiga recenzentas: Lietuvos TSR Dailės in-to Visuomenės mokslų katedra.

O. Adomonienė

Konferencijos, pasitarimai, simpoziumai

APTARTI ARCHEOLOGINIŲ EKSPEDICIJŲ REZULTATAI

Lietuvos TSR MA Istorijos in-to iniciatyva 1976 m. balandžio 27—28 d. respublikos archeologai buvo sukviesti į konferenciją aptarti 1974—1975 m. vykdytų ekspedicijų darbus, susipažinti su naujausiomis iškasenomis, numatyti ir suplanuoti tolesnę archeologinių paminklų tyrinėjimo eigą.

Atidarydamas konferenciją, Archeologijos sektoriaus vadovas A. Tautavičius pažymėjo, kad per pastaruosius dvejus metus ypač išsiplėtė kasinėjamų objektų tinklas respublikoje. Vien tik Istorijos in-tas kasmet suorganizuoja iki 10 ekspedicijų. Į šį darbą vis plačiau įsijungia ir kitų įstaigų (Un-to, Pedagoginio in-to, Paminklų konservavimo in-to, muziejų, Mokslinės metodinės kultūros paminklų apsaugos tarybos) archeologai.

Konferencijoje buvo perskaityta 14 pranešimų.

R. Rimantienės (Istorijos in-tas) pranešimas „Akmens amžiaus gyvenvietė Nidoje“ skirtas dvejus metus tyrinėti Pamarių kultūros gyvenvietei, datuojamai apie 2000 m. pr. m. e. 1976 m² plote buvo rasta pusiauzeminių ir antžeminių pastatų pėdsakų, surinkta apie 40 000 virvelinės keramikos šukių, akmeninių ir titnaginių darbo įrankių bei ginklų, gintarinių papuošalų, amuletų. Nustatyta, kad gyventojai vertėsi žemės ūkiu ir ypač žvejyba.

R. Kulikauskienė (Istorijos in-tas) pranešime „Narkūnų piliakalnio gyvenvietė (Utenos raj.)“ kalbėjo apie pradėtą kasinėti archeologinių paminklų kompleksą: 2 greta esančius piliakalnius ir gyvenvietę, apimančią apie 6000 m². Atidengus 240 m² plotą, išaiškėjo gyvenvietės apgyvendinimo 2 etapai: 1) pirmieji m. e. amžiai (stulpinės konstrukcijos pastatai su atvirais židniais, brūkšniuotoji keramika, djakovo tipo svoreliai), 2) II tūkstantm. pirmoji pusė (žiesta keramika). Gyvenvietė egzistavusi iki XV amžiaus.

V. Daugudis (Istorijos in-tas) pranešime „Dapšių piliakalnis (Mažeikių raj.)“ nurodė, kad piliakalnyje buvo ištirtas 431 m² plotas ir konstatuoti trys kultūrinio sluoksnio horizontai: 1) I tūkstantm. pr. m. e. pabaiga—m. e. pradžia (brūkšniuota keramika, djakovo

tipo svoreliai, stulpinės konstrukcijos pastatai), 2) I tūkstantm. vidurys ir antroji pusė (grublėtu ir lygiu paviršiumi keramika), 3) X—XIII a. (žiesta keramika, pasaginė segė, geležinis plačiašmenis pentinis kirvis). Buvo tyrinėta ir papėdėje 2 ha plote nusitęsusi gyvenvietė. Čia atidengta 147 m²; rasta gyvenamųjų pastatų su akmenų krosnimis liekanų. Nustatyta, kad gyvenvietė naudota I tūkstantm. pirmojoje pusėje — II tūkstantm. pradžioje.

V. Žulkus (Paminklų konservavimo in-tas) pranešime „Klaipėdos pilies 1975 m. tyrinėjimų duomenys“ apžvelgė tyrinėtame 562 m² plote rastus seniausius mūro likučius, datuojamus XIV a. viduriu ir XV a. pradžia. Nustatyta, kad sienos mūrytos gotikos būdu. Atidengta ir dalis donžono pamatų, išmūrytų XV a. pirmosios pusės renesansiniu-blokiniu būdu. Aptikti ankstyviausių (XV a.) pylimų pėdsakai. XIV—XVI a. kultūriniame sluoksnyje bei griuvenose rasta indų šukių, profiliuotų figūrinių plytų, čerpių, vitražinių stiklų, molinių tinklų svorelių, arbaletų strėlių antgalių ir kt.

E. Grigalavičienė (Istorijos in-tas), 2 metus tyrinėjusi unikalius pilkapius Kretingos rajone, perskaitė pranešimą „Egliškių pilkapiai“. Jame buvo nagrinėta 4 tyrinėtų pilkapių struktūra su koncentriniais akmenų vainikais aplink pilkapį bei įvairiais akmenų statiniais, grindiniais jų viduje. Rastieji 29 sudegintų ir 10 nedegintų žmonių kapai skiriami žalvario amžiaus pabaigai ir ankstyvojo geležies amžiui.

E. Jovaiša (Mokslinė metodinė kultūros paminklų apsaugos taryba) pranešime „Raudonėnų kapinynas (Jurbarko raj.)“ apibūdino 200 m² plote atkastus 3 nesudegintų žmonių kapus, skirdamas juos žalvario amžiaus pabaigos ir ankstyvojo geležies amžiaus epochai. Remdamasis kapų konstrukcija (apie kiekvieną kapą sukrautas stačiakampio formos akmenų statinys) bei radiniais (ypač žalvariniais įvijiniais antsmilkiniais), pranešėjas kelia mintį, kad čia laidoti vidurio Lietuvoje I tūkstantm. pirmojoje pusėje gyvenusių vakarinių aukštaičių protėviai.

M. Michelbertas (Vilniaus Pedagoginis in-tas) pranešime „Pažarsčio pilkapiai (Prienų raj.)“ nušvietė 8 ištyrėtų pilkapių su akmenų vainikais sandarą, apibūdino griautinio laidojimo būdo ypatybes, išnagrinėjo įkapės. Remdamasis papuošalų formomis, pranešėjas pilkapius datuoja pirmaisiais m. e. amžiais. Be to, nustatyta, kad pilkapiai buvę supilti akmens ir žalvario amžių gyvenvietės teritorijoje.

V. Valatka (Telsių Kraštotyros muziejus) pranešimą „Zastaučių pilkapiai ir kapinynas (Mažeikių raj.)“ paskyrė 7 pilkapių su akmenų vainikais analizei. Be to, jis palietė ir šalia esančios kalvelės, kurios atidengta 476 m², tyrinėjimus. Iš viso rasta 61 kapas, iš kurių tik 1 buvo degintinis. Juose surinkta 194 įkapės, kurios įgalino pilkapius skirti I—IV a., o kalvoje esantį kapinyną — IV—V amžiui.

O. Kuncienė (Istorijos in-tas) pranešime „Neravų pilkapiai (Trakų raj.)“ aptarė duomenis, gautus ištyrus 17 pilkapių su degintiniais kapais. Pilkapiai skiriami į 2 archeologines grupes: 1) 6 iš jų su akmenų vainikais priklauso V—VII a. (siaurašmeniai kirviai, skydų umbai, ietgaliai, apyrankės, diržų sagtys ir kt.), 2) kiti pilkapiai su grioviais aplink — VIII—X a. (keramika, kirviai, antkaklės, įvijiniai karoliai ir kt.).

L. Vaitkunskienė (Istorijos in-tas) pranešime „Kaštaunalių kapinynas (Šilalės raj.)“ atspindėjo paminklo, apimančio apie 2600 m², tyrinėjimų darbai. Atidengus 220 m² plotą, surasta 36 griautiniai žmonių kapai, kurių 6 vyrų kapuose buvo aptiktos ir žirgų galvos. Surinkta apie 120 įkapių, kurios leidžia kapus skirti VII—VIII a. Nustatyta, kad kapinynas naudotas ir I tūkstantm. pabaigoje bei II tūkstantm. pradžioje.

B. Tautavičienė (Istorijos ir entografijos muziejus) pranešime „Jakštaičių—Meškių kapinynas (Šiaulių raj.)“ apibendrino 1100 m² plote surastus 56 kapus su griautiniais ir degintiniais kapais, priskirdama juos VIII—XIII amžiui. Išanalizavusi laidoseną bei įkapes, pranešėja padarė išvadą, kad paminklo medžiagoje atsispindi dviejų kultūrų — žemaičių ir žiemgalių — sąveika.

A. Tautavičius (Istorijos in-tas) pranešime „Jauneikių kapinyno 1975 m. tyrinėjimų duomenys (Joniškio raj.)“ apžvelgė 1800 m² tyrinėtą plotą, čia surastus 217 griautinių kapų bei 670 dirbinių. Nustatyta, kad 27 kapai priklauso V—VI a., o 190 kapų — VIII—XI amžiui. Remdamasis laidosena ir įkapėmis, pranešėjas paminklą skiria žiemgalių kultūrai.

V. Urbanavičius (Istorijos in-tas) pranešime „Iš XVII a. Gėluvos ir Kavarsko dvarų istorijos“ nurodė, kad Gėluvoje (Raseinių raj.), ištyrus 4200 m² plotą, buvo rasta kalvinistų bažnyčios pamatų liekanų ir atidengta 360 kapų, kurių 3 priklauso V—VI a.,

o kiti — XVII a. Pranešėjas taip pat aptarė ir Kavarske (Anykščių raj.) aptiktų bažnyčios pamatų tyrinėjimus bei jos aplinkoje atkastus 149 kapus, datuojamus XVII amžiumi.

G. Česnys (Vilniaus un-tas) pranešime „XIV—XVII a. lietuvių antropologiniai duomenys“, remdamasis 11 kraniologinių serijų iš 12 tyrinėtų XIV—XVII a. senkapių, apibūdina bendrą to laikotarpio Lietuvos gyventojų antropologinį tipą. Ieškodamas jam analogijų, pranešėjas nustatė, kad tokio tipo arealas II tūkstantm. antroje pusėje buvo Rytų Pabaltijys. Aptariant šio tipo sąsajas su ankstesniais bei vėlesniais Lietuvos gyventojais, nustatytas nagrinėjamojo laikotarpio antropologinio tipo istorinis pereinamumas.

Diskusijoje dalyvavo J. Nainys, A. Raulinaitis, L. Vaitkunskienė, V. Valatka, V. Urbanavičius, A. Tautavičius. Buvo aptarti paminklų tyrinėjimų ataskaitų ruošimo ir jų tobulinimo klausimai. Konferencijos medžiaga numatoma išleisti atskiru leidiniu.

L. Vaitkunskienė

„LIETUVOS TSR ISTORIJOS“ VIENTOMIO RUSŲ KALBA APTARIMAS

1976 m. spalio 21 d. Vilniuje įvyko Lietuvos TSR MA Istorijos in-to Mokslinės tarybos išplėstinis posėdis. Posėdžio dalyviai apsvarstė Lietuvos TSR MA Istorijos in-to parengto „Lietuvos TSR istorijos“ vientomio maketą.

Pradėdamas posėdį, Mokslinės tarybos pirmininkas Lietuvos TSR MA Istorijos in-to direktorius dr. B. Vaitkevičius pabrėžė, kad svarstymui pateiktas „Lietuvos TSR istorijos“ trumpas kursas yra ruošiamas pirmą kartą. Dėl to autorių kolektyvui ir redakcinei kolegijai buvo iškilusi didelė atsakomybė ir, suprantama, nemažų sunkumų. Iš čia pagaliau kilo didelis susidomėjimas vientomiu mokslinės visuomenės, kuri suteikė realią paramą. Rankraštis buvo recenzuojamas ir svarstomas respublikos aukštųjų mokyklų istorinio profilio katedrose, Partijos istorijos in-te prie LKP CK, atsiliepiamus apie tekstą parašė Maksvos, Minsko, Rygos ir Talino mokslininkai. Iš viso buvo gauta apie 30 recenzijų, kurios veiksmingai prisidėjo prie aptariamo vientomio ruošimo.

TSRS MA TSRS istorijos in-to atstovas prof. dr. V. Pašuta pažymėjo, kad, svarstant vientomį TSRS MA TSRS Istorijos in-te, atliktas darbas buvo iš esmės teigiamai įvertintas, o pateiktos pastabos ir siūlymai padės tolesniam kūrybiniam vientomio teksto tobulinimui.

Savo kolegų mintimis pasidalijo ir įvairių siūlymų pateikė gausus būrys posėdyje pasisakiusių svečių iš kitų respublikų ir Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų istorinio profilio katedrų bei mokslo įstaigų atstovų. Jų tarpe iš TSRS MA TSRS istorijos in-to: sektoriaus vadovas ist. dr. V. Neupokojevas ir v. m. b. ist. dr. N. Ulaščikas; iš Baltarusijos TSR MA Istorijos in-to: v. m. b. ist. k. M. Bičas, ist. dr. Z. Kopyskis, v. m. b. ist. k. V. Polujananas; Latvijos TSR MA Istorijos in-to Tarybinės visuomenės istorijos sektoriaus vadovas ist. k. V. Savčenką; Partijos istorijos in-to prie LKP CK Partinės statybos sektoriaus vadovas ist. dr. prof. K. Surblis; iš Vilniaus Valst. V. Kapsuko un-to: TSRS istorijos katedros vedėjas ist. dr. prof. A. Bendžius, tos pačios katedros doc. A. Beržinskaitė.

Aptarime buvo atkreiptas dėmesys į būtinumą ryškiau parodyti klasinio ir nacionalinio judėjimų santykį istoriniuose įvykiuose ir reiškinuose, labiau akcentuojant klasinių įvairių judėjimų turinį, aiškiau atskleisti lenininių idėjų įtaką Lietuvai, ypač lenininės „Iskros“ vaidmenį išsivaduojamajame judėjime, jos reikšmę Lietuvos socialdemokratų veikloje.

Atskirus aptariamojo darbo skyrius tikslinga papildyti kiek gausesne bendrasąjungine medžiaga, siekiant ryškiau parodyti Lietuvos vietą ir vaidmenį visos TSR Sąjungos ekonomikoje bei kultūroje.

Diskusijoje taip pat buvo pareikšta pageidavimų, kad vientomyje, ypač jo paskutiniuose skyriuose, reikėtų daugiau dėmesio skirti istorinio proceso atskleidimui per atskirų kolektyvų ir žmonių veiklą.

Aptarimo dalyviai pareiškė vieningą nuomonę, kad svarstomas Lietuvos TSR istorijos vientomio maketas yra geras ir priimtinas pagrindas leidiniui, o pateiktos pastabos, siūlymai ir pageidavimai prisidės prie tolesnio teksto tobulinimo.

Įvykęs pasikeitimas nuomonėmis, kaip ir raštu gauti atsiliepimai, Mokslinės tarybos nuomone, kurią pareiškė, apibendrinamas aptarimą, Tarybos pirmininkas dr. B. Vaitkevičius, buvo labai naudingi ir vaisingi. Aptarimo reikšmė daugeliu atvejų išėjo už svars-tymo darbo rėmų, todėl pasitarime pareikštos mintys bus vertingos tolesnei viso istorijos mokslo raidai.

E. Š o p a

RESPUBLIKINĖ JAUNŪJŲ ISTORIKŲ KONFERENCIJA

1976 m. spalio 28 d. Lietuvos TSR MA Istorijos in-te įvyko pirmoji mokslinė res-publikinė jaunųjų istorikų konferencija, surengta Istorijos in-to Jaunųjų mokslininkų ta-rybos iniciatyva.

Konferenciją įžanginiu žodžiu padėjo Istorijos in-to direktorius dr. B. Vaitkevi-čius (B. Vaitkevičiaus kalba spausdinama atskirai). Konferencijos dalyvius pasveikino LLKS CK skyriaus vedėjas E. Vaisieta.

Buvo perskaityta 18 pranešimų: A. Varno (II j. m. b.) — „Gintaro dirbiniai Lietuvo-je IX—XIII a.“, E. Banionio (II aspirantas) „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Ponų tarybos narių susirašinėjimas su Maskvos bajorais Aleksandrui valdant (1492—1506)“, I. Valikonytė (VVU dėstytoja) — „Kai kurių I Lietuvos statuto straipsnių, apibūdinan-čių moterų padėtį, šaltiniai“, V. Kryževičiaus (II aspirantas) — „Lietuvos miestų mag-deburgijų renovacijos XVII—XVIII a.“, J. Kuzmaitės (II j. m. b.) — „Šiaulių ekono-mijos valstiečių sukilimo 1769 m. priežasčių klausimu“, M. Bložės (VVU dėstytojas) — „Lietuvos Komunistų partijos veikla, telkiant inteligentią į antifasistinį liaudies frontą ko-va už šalies valstybinį savarankiškumą“, R. Zizo (PII j. m. b.) — „Komunistų partijos požiūris į socialinius ekonominius santykius Lietuvos kaime 1922—1926 metais“, J. Ba-liutytės (PII j. m. b.) — „Vokietijos Komunistų partijos spauda apie Lietuvą 1927—1933 metais“, G. Vaskelos (PII j. m. b.) — „Lietuvos KP kova prieš hitlerininkų veiklą Klaipėdos krašte 1933—1939 metais“, V. Kniūraitės (VVPI dėstytoja) — „Z. Angariečio veikalų rinkinys „Agrarinis klausimas Lietuvoje“ kaip istorinis šaltinis“, B. Puzinavi-čiaus (II aspirantas) — „Verslinė kooperacija pradiniu socializmo kūrime Lietuvoje lai-kotarpiu (1940—1941 m.)“, E. Grunskio (II j. m. b.) — „Tarybų Lietuvos statybininkų gamybinis aktyvumas ketvirtajame penkmetyje (1946—1950 m.)“, P. Arlausko (II j. m. b.) — „Tarybų Lietuvos kolūkiečių visuomeninis politinis aktyvumas 1952—1958 m.“, J. Rekešiaus (II j. m. b.) — „Tarybų Lietuvos profesinių sąjungų veikla, gerinant res-publikos darbo žmonių buitines sąlygas 1959—1965 m.“, A. Visockio (II aspirantas) — „Tarybų Lietuvos kaimo gyventojų kai kurie socialinės struktūros pakitimai išsivysčiusio socializmo sąlygomis (1959—1970 m.)“, D. Lemežienės (II j. m. b.) — „Inžinerinių tech-ninių kadro kvalifikacinės struktūros pakitimai 1959—1970 m.“, S. Stašaičio (II aspi-rantas) — „Industriinių liaudies ūkio šakų ir aptarnavimo sferos darbininkų rengimas Tarybų Lietuvoje 1960—1975 m.“, F. Žigaro (II j. m. b.) — „Tarybų Lietuvos ir Tarybų Baltar-usijos pramonės darbuotojų socialistinis lenktyniavimas devintajame penkmetyje (1971—1975 m.)“.

Konferencijos darbą apibendrino ekspertai: ist. dr. prof. M. Jučas ir ist. k. doc. J. Dobrovolskas. Diskusijose kalbėjo P. Arlauskas, V. Kniūraitė, S. Overaitė, K. Strumskis, B. Vaitkevičius.

Dauguma konferencijos pranešimų išleista atskiru leidiniu: „Jaunųjų istorikų darbai. Medžiaga respublikinei jaunųjų istorikų mokslinei konferencijai“. Pirmoji knyga, V., 1976.

Ateityje numatyta respublikines jaunųjų istorikų konferencijas rengti reguliariai kas dveji metai ir publikuoti konferencijų medžiagą.

J. Kuzmaitė

B. VAITKEVIČIAUS KALBA, PRADEDANT I RESPUBLIKINĘ JAUNŪJŲ ISTORIKŲ KONFERENCIJĄ

Šiandien man tenka maloni pareiga pradėti jaunųjų istorikų mokslinę konferenciją, kurią iš karto ir susitarkime pavadinti pirmąja respublikine, na, ir Instituto vadovybės, ir šiek tiek senesnės istorikų kartos vardu palinkėti konferencijai kūrybinės sėkmės!

Šiuolaikinėmis sąlygomis aktualia tapo „mokslo ir jaunimo“ problema. Jos svarbą pirmiausia nusako mokslo raidos tempai mūsų šalyje — mokslininkų skaičius padvigubėja kas 6—7 metai. Sparčiai gausėja mokslininkų armija. Ir vis didesnę vaidmenį joje vaidina jaunimas. Iš 700 000 mokslinių bendradarbių, 1975 m. dirbusių mokslinio tyrimo institutuose ir aukštosiose mokyklose, beveik pusė neturi 30-ties metų. O juk jaunystė — kūrybiškai vaisingiausias žmogaus gyvenimo laikotarpis! Štai kodėl jaunųjų mokslininkų rengimas ir auklėjimas, na, ir saviaukla yra didelis ir atsakingas uždavinys. Neišsprendus šio uždavinio, negalėsime pilnai išnaudoti visų socialistinės visuomenės pranašumų, sąlygojančių mokslo pažangą.

Kas gi turėtų, mūsų supratimu, būti svarbiausia jaunajam mokslininkui, bandančiam jėgas visuomenės, jų tarpe ir istorijos moksluose?

Svarbiausias vaidmuo čia priklauso pasaulėžiūrai, socialinei mokslininko pozicijai. Tai ypač svarbu pabrėžti šiandien, kai istorijos mokslas pradėjo spręsti didelius ir atsakingus uždavinius, kuriuos iškėlė TSKP XXV ir LKP XVII suvažiavimai. Partija įpareigojo respublikos istorikus, suprantama, dalyvaujant ir jauniems mokslininkams, sukurti fundamentalius veikalus, kuriuose būtų apibendrinti tiek antagonistinių socialinių ekonominių formacijų raidos procesai, tiek brandaus socializmo kūrimo teorija ir praktika. Labai svarbu mokliškai kritikuoti šiuolaikinę buržuazinę istoriografiją.

Vienintelis patikimas visuomenės pažinimo ginklas — marksizmo-leninizmo mokymas. Ir norint, kad istoriko mokslinė veikla būtų sėkminga, reikia giliai įsisavinti marksistinę-lenininę metodologiją, siekti rimtai teoriškai pagrįsti savo samprotavimus, išvadas ir apibendrinimus. Šiame kontekste verta prisiminti L. Brežnevo žodžius apie tarybinio mokslo partiškumą, pasakytus iškilmingame minėjime, skirtame TSRS MA įkūrimo 250-osioms metinėms. Jis pabrėžė tarybinio mokslininko pareigą visoje savo veikloje vadovautis marksizmo-leninizmo mokymu, būti nuosekliu kovotoju už komunizmo reikalą, aktyviai, laikantis puolimo taktikos, kritikuoti antikomunizmą.

Su tuo, kas pasakyta, glaudžiai susijęs dar vienas labai svarbus teiginys. Prisiminkime V. Lenino veikalą „Nuo kokio palikimo mes atsisakome“. Šiame veikle didysis revoliucionierius ir mokslininkas iškėlė mintį: saugoti pažangų praeities idėjų palikimą, vadinausi, toliau vystyti ir turtinti jį.

Ši mintis turi būti ypač artima jaunimui. Juk jaunimas pašauktas tiesti naujus kelius mokslė, praturtinti mūsų pažinimą naujomis idėjomis. Laukiame iš jūsų, jaunieji kolegos, mokslinio entuziazmo, kūrybinių ieškojimų, naujų drąsių minčių ir idėjų! Tokiu būdu jūs pajusite tikrąjį kūrybos džiaugsmą. Mokslinė kūryba, kaip ir kiekviena kūryba, — tai ištisas vidinio gyvenimo pasaulis. Čia ir nusivylimas, kai problema atrodo neišsprendžiama, ir valios pastangos, kad galima būtų nesuklupti prieš sunkumus, ir pasiekimo džiaugsmas, kai rastas teisingas kelias. Čia, pagaliau, ir ieškojimų aistra, ir atsakomybė prieš visuomenę už savo darbą. Prieš kūrybinio gyvenimo džiaugsmą blanksta visi kiti džiaugsmai ir malonumai.

Ir negalvokite, kad tai stambiųjų mokslininkų arba meno kūrėjų dalia. Kūrybinis darbas su jo džiaugsmais ir nusivylimais būdingas kiekvienai profesijai, amžiui, kiekvienam žmogui, jeigu jis turi būtinų žinių ir sąlygas, padedančias atskleisti save, savo gabumus.

Sėkmingai mokslo raidai svarbią reikšmę turi mokslininko asmenybė. Manau, kad yra naudinga susipažinti su šios srities viena kita mintimi. Svarbiausi tikrojo mokslininko bruožai ne kartą atsispindėjo pasaulinio mokslo korifejų raštuose.

Tarybinis mokslininkas — žmogus, kuris visą savo proto jėgą, sugebėjimus ir jausmus atiduoda mokslui ir per jį — liaudžiai, šaliai. Jis džiaugiasi ne tik savo pasiekimais, bet ir kolegų laimėjimais, nepriklausomai nuo savo asmeniškų simpatijų ir antipatijų. Jis vertina savo mokinių talentą, ugdo jų iniciatyvą ir savarankiškumą, nuoširdžiai dalijasi patirtimi ir žiniomis. Toks žmogus džiaugiasi, jei mokinys pralenkia jį. Dirbti ne dėl garbės, ne dėl karjeros, o dėl to, kad sukurtume mokslinę vertybę, duotume naudą visuo-

meni,— ir tada visuomenės pripažinimas ateis pats savaime. Nebūti individualistu, vystyti kolektyvinio mokslinio darbo pradus, būti kukliam gyvenime, principingam ir reikiam aptariant savo ir kitų darbus, kovoti su pseudomokslu. Atsiminti, kad gėdingiausia mokslininkui — slopinti kitų mokslininkų iniciatyvą, siekti monopolijos mokslė, pasiduoti nesveikoms nuotakoms.

Šios mūsų mintys, matyt, nėra išbaigtos. Čia norėjome pabrėžti tik viena: kai mes prasilenkiame su minėtomis moralės normomis, kenkiame mokslui, trukdome jam siekti naujų aukštumų.

I RESPUBLIKINĖS JAUNŪJŲ ISTORIKŲ KONFERENCIJOS NUTARIMAS

Jaunieji istorikai, kaip ir visi respublikos visuomenės mokslų darbuotojai, aktyviai įsijungė į TSKP XXV suvažiavimo iškeltų uždavinių sprendimą. Moksliniuose tyrimuose „Esminę svarbą turi gilesnis nagrinėjimas klausimų, susijusių su mūsų visuomenės, jos gamybinių jėgų vystymosi tendencijomis,— nurodė TSKP CK Generalinis sekretorius L. Brežnevas,— būtina ir toliau nagrinėti mūsų valstybingumo vystymo problemas, auklėjamojo, ideologinio darbo formas ir metodus“.

Organizuojant konferenciją, susidarė galimybė susipažinti su jaunųjų respublikos istorikų darbų tematika. Rengdami pranešimus ir straipsnius, jaunieji mokslininkai galėjo išbandyti savo jėgas bei įsigyti praktinių įgūdžių. Pradedantiesiems mokslininkams buvo sudarytos sąlygos operatyviai paskelbti savo pirmuosius darbus.

I Respublikinė jaunųjų istorikų konferencija ir Jaunųjų mokslininkų taryba siūlo šias rekomendacijas:

1. Konferencijas rengti kas dveji metai. Kelti konferencijų pranešimų tematinį kryptingumą ir jų metodologinį lygį. Reikšminga priemonė, padedanti mobilizuoti jaunuosius mokslininkus Partijos iškeltiems uždaviniams spręsti yra mokslinės konferencijos. Jos padeda kelti kvalifikacijas, giliau įsisavinti tyrimų metodologiją ir metodiką. Pranešimuose atspindėti moksliniu ir idėjiniu požiūriu svarbias istorinės raidos problemas, aktualius gyvenimo reiškinius.

2. Sekančią konferenciją siūloma organizuoti 1978 metais. Ją skirti pirmajai proletarinei revoliucijai Lietuvoje pažymėti. Pranešimų tematika turi atspindėti lietuvių tautos kelią į socializmą.

3. Rengiantis konferencijai, reikėtų paruošti teorinio pobūdžio pranešimų ir tuo būdu suaktyvinti jaunųjų istorikų teorinį ir metodologinį rengimą.

4. Konferencijai rengti iš anksto suformuotinas organizacinis komitetas ir leidinio redakcija. Pageidautinas didesnis leidinio tiražas.

5. Derėtų išplėsti būsimų konferencijų dalyvių ratą, siekiant padaryti jas įvairių specialybių istorikų platus atstovavimo tribūna. Kviečiame aktyviau įsijungti respublikos jaunuosius archeologus, etnografus, mokslo istorikus.

6. Laikyti kiekvieno jauno istoriko pareiga aktyviai dalyvauti konferencijos rengime ir pranešimų recenzavime. Tai padėtų įgyti mokslinio organizacinio darbo įgūdžių.

Konferencija kreipiasi į vyresniuosius mokslininkus, prašydama ateityje dar aktyviau ir kūrybiškiau remti jaunuosius istorikus, padėti jiems savo žiniomis ir patirtimi.

LIETUVOS TSR MOKSLŲ AKADEMIJOS ISTORIJOS INSTITUTO JAUNŪJŲ MOKSLININKŲ TARYBA

1974 m. Lietuvos TSR MA Istorijos in-te pradėjo veikti Jaunųjų mokslininkų taryba. Tarybos sudėtis: A. Girininkas, E. Grunskis, J. Kuzmaite, J. Rekešius ir A. Visockis (pirmininkas).

Jaunųjų mokslininkų taryba organizavo jaunųjų istorikų metodinius užsiėmimus bei mokslo populiarizacijos darbą. 1974—1976 m. įvyko septyni metodiniai užsiėmimai, kurių metu vyresnieji in-to kolegos (ist. daktarai M. Jučas, R. Kulikauskienė, V. Merkys, ist. kandidatai V. Milius, L. Mulevičius, H. Sadžius, A. Tautavičius) pasidalijo savo darbo patirtimi, pateikė konkrečių metodinių patarimų mokslinio darbo klausimais.

1976 m. spalio 28 d. In-te Jaunųjų mokslininkų taryba organizavo Respublikinę jaunųjų istorikų mokslinę konferenciją (žr. atskirą ataskaitą šioje Metraščio knygoje).

1976 m. In-to Jaunųjų mokslininkų taryba pasirašė sutartį su Lietuvos TSR Paminklų apsaugos ir kraštotyros draugijos Anykščių rajono skyriumi. Buvo recenzuojami šio rajono kraštotyryninkų darbai, teikiama metodinė pagalba.

Jaunųjų mokslininkų taryba 1974 m. organizavo pažintinę išvyką į Žemaitiją, o 1975 m.—į Biržų ir Rokiškio rajonus, kurių metu jaunieji istorikai susipažino su archeologijos, architektūros, istorijos bei meno paminklais.

A. Visockis

Istorijos instituto moksliniai ryšiai

1976 m. vasario 18 d. Minske buvo pasirašyta Lietuvos TSR MA Istorijos in-to ir Baltarusijos TSR MA Istorijos in-to mokslininkų bendradarbiavimo sutartis 1976 metams. Pasirašyti sutartį į Minską buvo nuvykusi Instituto delegacija: direktorius B. Vaitkevičius, partinės organizacijos sekretorius H. Šadžius, Vietos komiteto pirmininkas E. Šopa ir komjaunimo organizacijos sekretorius S. Vaitiekus. Sutarties pasirašymo proga abiejų institutų direktoriai pasikeitė kalbomis. Svetingi šeimininkai surengė ekskursiją į Karo istorijos muziejų ir po miestą.

* * *

Paminklų apsaugos ir kraštotyros d-jos Šiaulių miesto skyriaus 1976 m. vasario 24 d. organizuotoje mokslinėje metodinėje konferencijoje „Kraštotyra ir dabartis“ ist. k. V. Milius padarė pranešimą „Nūdienės valstiečių buities tyrinėjimo klausimai“.

* * *

1976 m. balandžio 14—15 d. Estijos TSR Valst. Etnografijos muziejus Tartu mieste organizavo XVIII mokslinę konferenciją, skirtą pažymėti darbo su muziejaus talkininkais 40-mečiui. Konferencijoje buvo perskaityta 21 šeimininkų, svečių iš RTFSR, Latvijos ir Lietuvos pranešimas, jų tarpe ist. k. V. Milius — „Darbas su talkininkais LTSR MA Istorijos instituto Etnografijos sektoriuje“. Konferencijos metu buvo pagerbti nusipelnę muziejaus talkininkai, apdovanojant juos premijomis, garbės raštais, gėlėmis. Svečiai buvo supažindinti su muziejaus fondų saugojimu.

* * *

1976 m. gegužės 10 d. Etnografijos sektoriuje lankėsi Paminklų apsaugos ir kraštotyros dr-jos Tarybos prezidiumo darbuotojai. Ist. k. V. Milius supažindino juos su Etnografijos sektoriaus darbu ir talkininkų įnašu kaupiant aprašus, ist. k. I. Butkevičius papasakojo apie ekspedicijas.

* * *

1976 m. gegužės 14—19 d. Dušanbė mieste įvyko Sąjunginė mokslinė sesija, skirta 1974—1975 m. etnografinių ir antropologinių lauko tyrinėjimų rezultatams aptarti. Sesiją organizavo TSRS MA Etnografijos in-tas ir Tadžikijos TSR MA Istorijos in-tas.

Sesijoje pranešimą tema „Kai kurie Kuršių marių verslinės žvejybos bruožai XIX a. antroje pusėje—XX a. pradžioje“ padarė Lietuvos TSR MA Istorijos in-to Etnografijos sektoriaus vadovas ist. k. V. Morkūnas.

* * *

1976 m. gegužės 24—26 d. Etnografijos sektoriuje lankėsi Latvijos TSR MA Istorijos in-to 7 etnografai. Pagrindinis jų svečiavimosi tikslas — susipažinti su lietuvių etnografų vykdomais dabarties tyrinėjimais. Ist. k. V. Morkūnas svečiams papasakojo apie mūsų In-to etnografų vykdomus tyrinėjimus, ist. k. S. Cimermanis — apie latvių etnografų darbus. Svečiai buvo supažindinti su Vilniaus įžymybėmis, lankėsi Istorijos ir etnografijos muziejuje. Be to, jie aplankė Trakus, Pirčiupius, Liaudies buities muziejų, Kauno raj. Ramučių ir Rokų kolūkinės gyvenvietes.

* * *

1976 m. birželio 3 d. ist. k-ai R. Merkienė, V. Milius ir V. Morkūnas Minske tarėsi dėl mokslinio bendradarbiavimo su Baltarusijos TSR MA Menotyros, etnografijos ir folkloro

in-to etnografais. Tuo reikalu kalbėtasi su In-to direktorium ist. dr. S. Marcelevu, Etnografijos sektoriaus vadovu ist. dr. V. Bondarčyku, to paties sektoriaus v. m. b. ist. dr. L. Molčanova, pasikeista naujausiais leidiniais.

* * *

1976 m. birželio 29 d. ist. dr. B. Vaitkevičius, J. Jurginis, V. Merkys, ist. k. H. Šadžius dalyvavo Rygoje įvykusiame keturtomės TSRS Pabaltijo respublikų tautų istorijos nuo seniausių laikų iki šių dienų prospekto aptarime.

* * *

1976 m. rugsėjo 29—spalio 2 d. Kišiniove įvyko Agrarinės istorijos problemoms tirti simpoziumo XVI sesija „TSKP XXV suvažiavimas ir istorikų agrarininkų uždaviniai“. Simpoziumo plenumė pranešimą tema „TSKP XXV suvažiavimas ir visuomeninės gamybos kaime integracijos perspektyvos“ perskaitė Moldavijos KP CK pirmasis sekretorius J. Bodiula.

Kaip paprastai, dirbo penkios sekcijos. Jose daugiausia buvo svarstomi istoriografijos, šaltinių ir tyrimo metodų klausimai. Penktoji sesija (iki XVII a. imtinai) apsvartė kolektyvinį pranešimą „IX—XVII a. žemės ūkio ir valstietijos tyrinėjimai naujausioje tarybinėje istoriografijoje (problemos, šaltiniai, tyrimo metodai), kurio autorių tarpe buvo ir akad. J. Jurginis. Pirmojoje sekcijoje — „TSRS žemės ūkio ir valstietijos istorija“ — pranešimą „Lietuvos TSR žemės ūkio ir valstietijos istorijos klausimų tyrinėjimai tarp TSKP XXIV ir XXV suvažiavimo“ perskaitė sektoriaus vadovas H. Šadžius. Antrojoje sekcijoje (XIX a. antroji pusė — 1917 m.) pranešimą „Apie kapitalizmo vystymosi žemės ūkyje kelių ir valstiečių judėjimo 1905—1907 m. revoliucijos metu tyrimo metodiką“ perskaitė v. m. b. L. Mulevičius.

* * *

1976 m. spalio 18—25 d. Archeologijos sektoriuje lankėsi TSRS MA Archeologijos in-to Sąvadų sektoriaus vadovas ist. dr. V. Sedovas. Jis konsultavo kandidatines disertacijas ruošiančius bendradarbius, In-to bendradarbius supažindino su slavų etnogenezės klausimo sprendimu, su In-to, Kultūros ministerijos bei Vyriausiosios enciklopedijų redakcijos darbuotojais pasidalijo kultūros paminklų Sąvado ruošimo patirtimi.

* * *

1976 m. lapkričio 25—gruodžio 3 d. Institute dirbo TSRS MA Archeologijos in-to Leningrado skyriaus direktorė ist. dr. N. Gurina ir ist. k. L. Kryževskaja, kurios rinko medžiagą apie akmens amžių Lietuvoje rengiamai daugiatomėi TSRS archeologijai.

* * *

1976 m. gruodžio 6—10 d. Leningrade vykusioje TSRS MA organizuotoje VII Skandinavijos šalių ir Suomijos istorijos, ekonomikos, literatūros ir kalbos tyrinėjimo konferencijoje du Lietuvos TSR MA Istorijos in-to darbuotojai skaitė pranešimus: akad. J. Jurginis „Lietuvos istorijos šaltiniai Švedijos archyvuose ir bibliotekose“ ir ist. k. A. Tyla „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Švedijos 1655 m. Kėdainių unija“. Pranešimų tezės išleistos atskiru leidiniu.

* * *

1976 m. gruodžio 14—16 d. Rygoje buvo surengta sąjunginė mokslinė konferencija „Bendrieji Didžiojo Spalio ir penktojo dešimtmečio revoliucijų Pabaltijyje ir Centro bei Pietryčių Europos šalyse dėsningumai“.

Pranešimus konferencijoje perskaitė ist. k. A. Butkutė-Rameliėnė (Vilniaus Valstybinis dailės in-tas) — „1940 m. socialistinės revoliucijos Lietuvoje bendrųjų dėsningumų ir ypa-

tybių klausimu" ir ist. k. *H. Šadžius* (Istorijos in-tas) — „1940 m. revoliucijos Lietuvoje nušvietimas šiuolaikinėje buržuazinėje historiografijoje“.

* * *

1976 m. gruodžio 17 d. Institute lankėsi Latvijos TSR MA Istorijos in-to Archeologijos sektoriaus vadovas ist. k. *E. Mugurevičius* ir Etnografijos sektoriaus vadovas ist. k. *S. Cimmermanis*. Su archeologais ir etnografais jie suderino 1977 m. Rygoje rengiamos mokslinės konferencijos, skirtos baltų etnogenezei, pranešimų tezes.

* * *

1976 m. gruodžio 18 d. Istorijos in-te lankėsi Lenkijos Liaudies Respublikos istorikų delegacija, dalyvavusi Rygoje įvykusioje Sąjunginėje mokslinėje konferencijoje „Bendrieji Didžiojo Spalio ir penktojo dešimtmečio revoliucijų Pabaltijyje ir Centro bei Pietryčių Europos šalyse dėsningumai“. Delegacijos sudėtyje buvo: prof. dr. *A. Čiubinskis* (Poznanė), prof., hab. dr. *R. Kolodziejczyk*, prof., hab. dr. *K. Sobčakas*, prof., hab. dr. *K. Bajanas*, dr. *B. Syzdek* (Varšuva) ir leidyklos „Książka i Wiedza“ vyr. red. pavaduotojas *T. Tarnogrodzki*.

Svečius priėmė In-to direktorius dr. B. Vaitkevičius ir direktoriaus pavaduotojas dr. M. Jučas. Buvo pasikeista nuomonėmis apie istorijos tyrimus Lietuvoje ir Lenkijoje, struktūrinius pakitimus Lenkijos istorijos mokslų organizacijoje.

Lenkijos istorikai buvo supažindinti su Vilniaus įžymybėmis ir Trakais.

Aukštųjų mokyklų istorikų moksliniai ryšiai

1976 m. sausio 9 d. Lietuvos TSR Paminklų apsaugos ir kraštotyros draugijos bei Jurbarko raj. Gegužės 1-osios kolūkio organizacijoje konferencijoje, skirtoje šio kolūkio istorijos tekstui aptarti, dalyvavo VVU doc. *R. Krutulytė*.

* * *

1976 m. balandžio mėn. VVU Istorijos fak-te viešėjo Kolumbijos un-to Niujorke aspirantas *R. Skotas (Scott)*. Jis stažavosi Leningrado un-te, o Vilniaus bibliotekose rinko medžiagą apie Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto politiką pravoslavų bažnyčios atžvilgiu.

* * *

1976 m. lapkričio mėn. VVU Istorijos fak-te viešėjo Varšuvos un-to dr. *Š. Rudnickis*, Vilniaus bibliotekose ir archyvuose rinkęs medžiagą apie Lenkijos konservatorių politiką 1918—1926 metais.

* * *

1976 m. gruodžio mėn. VVU Istorijos fak-te lankėsi Leningrado un-te besistažaujanti Merilendo un-to (JAV) asistentė prof. *V. Berd*, rinkusi medžiagą apie oficialių organizacijų vaidmenį Vilniaus miesto socialiniame ir ekonominiame vystymesi 1860—1914 metais.

Ekspedicijos

ARCHEOLOGINIŲ PAMINKLŲ TYRINĖJIMAI 1976 METAIS

1976 m. archeologinius paminklus tyrinėjo 11 įstaigų: Lietuvos TSR Mokslų akademijos Istorijos in-tas (II), Vilniaus Valst. V. Kapsuko un-to Lietuvos TSR istorijos katedra (VVU), Vilniaus Valst. pedagoginio in-to TSRS istorijos katedra (VVPI), Paminklų konservavimo in-tas (PKI), Lietuvos TSR Istorijos ir etnografijos muziejus (IEM), Kauno Valst. istorijos muziejus (KVIM), Trakų istorijos muziejus (TIM), Kretingos, Mazeikių, Rokiškio

ir Telšių kraštotyros muziejai. Toliau buvo tęsiami daugelio paminklų ankstesniais metais pradėti tyrinėjimai, o kartu pradėta tyrinėti keletas naujų paminklų. Dalies paminklų tyrinėjimai baigti (Mažeikių naftos perdirbimo įmonės teritorijoje baigti tyrinėti Daubarių piliakalniai ir gyvenvietės bei kiti paminklai, baigti Jauneikių senkapio, Jonišio raj., tyrinėjimai ir kt.). Kiti paminklai, kaip paprastai, tik pradėti tyrinėti (Žašinas, Šilalės raj.; Kretonys, Švenčionių raj. ir kt.). Iš viso didesne ar mažesne apimtimi tyrinėjimai vyko 35 vietovėse, buvo tiriami 43 paminklai. Ryšium su duomenų rinkimu, „Lietuvos TSR kultūros paminklų sąvado“ pirmiesiems tomams tyrinėjimai koncentravosi daugiausia rytinėje respublikos dalyje. Daugeliu atveju apsiribota žvalgomojo pobūdžio kasinėjimais, ieškota duomenų šių paminklų chronologijai.

1976 m. buvo tyrinėtos 5 akmens ir žalvario amžiaus gyvenvietės, 4 piliakalniai ir 5 gyvenvietės iš geležies amžiaus, 1 pilies teritorija, 1 pilkapių grupė iš I tūkstantm. pr. m. e. pabaigos, 6 II—XII a. pilkapių grupės (ištirtas 41 pilkapis) ir 7 to paties laikotarpio senkapiai (ištirti 522 žmonių kapai ir mirusiųjų deginimo vieta (?). Be to, 13 senkapių ištirta 240 XIV—XVIII a. kapų (dar 4 XV—XVII a. kapai rasti įkasti į II—VI a. pilkapius Druskiuose ir Visaginoje). 8 vietovėse tyrinėti apeiginio bei ne visai aiškaus pobūdžio paminklai (dviejų akmenų aplinka, Koplyčkalnis, Birutės kalnas Palangoje ir kt.).

Lietuvos TSR Kultūros ministerijos Mokslinė metodinė kultūros paminklų apsaugos taryba ir II žalgė kelių rajonų archeologinius paminklus, kaupė duomenis apie juos, tikrino jų būklę.

Žemiau pateikiami duomenys apie tyrinėtus paminklus aukščiau minėtomis grupėmis: ir abėcėlės eile grupėse. Nurodoma tyrinėjusi įstaiga, tyrinėjimų vadovas, apimtis, rezultatai ir radinių chronologija.

1. Akmens ir žalvario amžių stovyklos, gyvenvietės

1. **Jotkonys** (Anykščių raj., Svėdasų apyl.). II (vad. j. m. b. A. Girininkas) tęsė 1975 m. pradėtus Jaros dešiniajame krante esančių neolitinių stovyklų tyrinėjimus. Vienoje iš jų ištirtas 290 m² plotas, aptiktas III tūkstantm. pr. m. e. pabaigos kultūrinis sluoksnis su virveline ir tekstilinė keramika. 200 m nuo jos — kitoje stovykloje ištirtas 400 m² plotas su III tūkstantm. pr. m. e. pirmosios pusės kultūriniu sluoksniu, aptikta tekstilinės ir Narvos—Nemuno kultūros keramikos. Tuo būdu iš čia aptiktų 6 stovyklų per du tyrinėjimų sezonus plačiau tyrinėtos dvi; ištirtas iš viso 832 m² plotas.

2. **Nida, Neringoje** (II vad. ist. dr. R. Rimantiene) tęsė 1974 m. pradėtus vėlyvojo neolito gyvenvietės tyrinėjimus, ištyrė dar 800 m² plotą, aptiko virvelinės keramikos turtingą kultūrinį sluoksnį iš III tūkstantm. pr. m. e. pabaigos. Tuo būdu per 3 tyrinėjimų sezonus čia ištirtas 2776 m² plotas.

3. **Strakiškės** (Trakų raj., Senųjų Trakų apyl.). Kaimo PV dalyje, buvusio ežero rytiniame ir vakariniame krantuose TIM ir II (vad. j. m. b. A. Girininkas) tyrinėjo buvusių dviejų neolito pabaigos—žalvario amžiaus pradžios stovyklų likučius. Ištirtas 240 m² plotas, rasti menki kultūrinio sluoksnio pėdsakai.

2. Piliakalniai ir gyvenvietės

1. **Daubariai** (Mažeikių raj., Tirkšlių apyl.). Šalia didesniojo piliakalnio (Viešetės: deš. krante) II (vad. j. m. b. V. Daugudis) kartu su Mažeikių kraštotyros muziejumi tęsė 1975 m. pradėtus gyvenvietės tyrinėjimus, ištyrė dar 1238 m² plotą. Tuo būdu gyvenvietėje ištirtas iš viso 1773 m² plotas, aptiktas kultūrinis sluoksnis iš laikotarpio nuo m. e. pirmųjų amžių iki XIII a.

Ta pati tyrinėtojų grupė ištyrė mažesniojo piliakalnio (Viešetės kair. krante) likučius ir vakarinėje jo pašlaitėje buvusios gyvenvietės likučius. Ištirtas 52 m² plotas, rasti menki pėdsakai kultūrinio sluoksnio iš I tūkstantm. pr. m. e. pabaigos ir m. e. pradžios.

2. **Jautakiai** (Mažeikių raj., Tirkšlių apyl.). II baigė 1975 m. pradėtus piliakalnio likučių ir gyvenvietės tyrinėjimus. Piliakalnyje ištirtas dar 248 m² plotas (iš viso per du sezonus 328 m² plotas) ir aptikti įtvirtinimų likučiai, m. e. I tūkstantm. kultūrinis sluoksnis (vad. j. m. b. A. Merkevičius). Gyvenvietėje ištirtas dar 1080 m² plotas (iš viso 1882 m²), aptiktas I—XIII a. kultūrinis sluoksnis (vad. ist. k. J. Stankus).

3. **Kukiai** (Mažeikių raj., Ruzgų apyl.). Telšių kraštotyros muziejus (vad. v. m. b. V. Valatka) atnaujino 1973 m., senkapį tyrinėjant, surastos m. e. pradžios gyvenvietės tyrinėjimus, ištyrė dar 580 m² plotą (iš viso kartu su 1973 m. tyrinėtąja dalimi — 783 m²), aptiko surdyto kultūrinio sluoksnio pėdsakų bei 7×10 m dydžio ir 1 m gylio duobę su degėsiais ir XII—XIII a. mirusiųjų deginimo pėdsakais.

4. **Narkūnai** (Utenos raj., Pakalnių apyl.). II (vad. narė koresp. ist. dr. R. Kulikauskienė) ir VVU tėsė 1975 m. pradėtas gyvenvietės tyrinėjimus piliakalnio pietinėje pašlaitėje, ištyrė dar 240 m² plotą ir aptiko m. e. pradžios bei II tūkstantm. pradžios kultūrinį sluoksnį. Tuo būdu iš viso gyvenvietėje ištirtas 480 m² plotas. Be to, patikrinta šiaurinėje pašlaitėje esanti nedidelė kalvelė — ištirtas 200 m² plotas, kultūrinio sluoksnio nerasta. Pradėta tyrinėti ir piliakalnio aikštelė — tiriamas 180 m² plotas, aptiktas turtingas radinių I tūkstantm. pr. m. e. antrosios pusės ir m. e. pirmųjų amžių bei m. e. II tūkstantm. pradžios kultūrinis sluoksnis.

5. **Nevieriškės** (Švenčionių raj., Bielionių apyl.). II (vad. ist. k. E. Grigalavičienė) pradėjo tyrinėti ariant apardytą piliakalnį. Ištirtas 370 m² plotas, aptiktas iki 1 m storio kultūrinis sluoksnis iš I tūkstantm. pr. m. e. pabaigos ir m. e. pirmųjų amžių.

3. Pilyys

6. **Klaipėda**. PKI (vad. j. m. b. V. Žulkus) tėsė praėjusiais metais pradėtas pilies teritorijos Š dalies tyrinėjimus. Bastionuose tyrinėtas 460 m² plotas, aptikta XVII a. pastatų ir XVIII a. įtvirtinimų likučiai.

4. Geležies amžiaus pilkapynai

1. **Druskiai** (Kupiškio raj., Šimonių apyl.). Valstybiniame miške, apie 250 m į pietryčius nuo piliakalnio, aptiktoje 7 pilkapių grupėje II (vad. j. m. b. A. Girininkas) ištyrė dalį vieno žemo sampilo. Pastebėtas pilkapio pagrinde buvęs degėsių sluoksnelis, rastas įkastas XVII a. antrosios pusės kapas.

2. **Kretuonys** (Švenčionių raj., Švenčionių apyl.). IEM (vad. v. m. b. E. Butėnienė) pradėjo tyrinėti tarp Kretuono ir Švento ežerų valstybiniame miške esančią apie 400 pilkapių grupę, ištyrė 14 pilkapių, iš kurių 10 rasta sudegintų mirusiųjų VIII—XII a. kapų, o 4 pilkapiai buvo tušti.

3. **Naravai** (Grigiškės, Trakų raj., Kariotiškių apyl.). II (vad. ist. k. O. Kuncienė) tėsė valstybiniame miške esančios pilkapių grupės tyrinėjimus, pradėtas 1972 m. ir tęstus 1974 ir 1975 metais. Buvo ištirta dar 10 pilkapių, kurių 8 turėjo akmenų vainikus. 9 pilkapiuose rasti VI—VIII a. sudegintų mirusiųjų kapai, o vienas buvo tuščias. Tuo būdu iki šiol čia ištirta iš viso 39 pilkapiai.

4. **Padvariai** (Kretingos raj., Kurmaičių apyl.). Kretingos kraštotyros muziejus (vad. I. Jablonskis). Akmenos dešiniajame krante esančioje pilkapių grupėje ištyrė 3 sampilus, aptiko sudegintų mirusiųjų kapų urnose ir be jų bei vieno nedeginto mirusiojo kapą. Kapai datuojami I tūkstantm. pr. m. e. paskutiniais šimtmečiais ir m. e. I a.

5. **Pažarstis** (Prienų raj., Šilavoto apyl.). VVPI (vad. doc. M. Michelbertas) tėsė 1975 m. pradėtas pilkapyno tyrinėjimus, ištyrė dar 11 pilkapių, rado II a. nedegintų mirusiųjų kapų. Tuo būdu VVPI čia ištyrė 19 pilkapių, o dar 2 — 1967 m. ištyrė KVIM.

6. **Pienionys** (Anykščių raj., Šeimyniškių apyl.). Šalia kaimo valstybiniame miške esančioje pilkapių grupėje II (vad. ist. k. V. Urbanavičius) ištyrė 3 sampilus, kapų nerasta, paminklo chronologija ne visai aiški.

7. **Visagina** (Ignalinos raj., Rimšės apyl.). Į pietus nuo buvusio kaimo, valstybiniame miške, šalia kelio į Magūnus, IEM (vad. skyriaus vedėja B. Tautavičienė) ištyrė 2 apardytus pilkapius, rado akmenų vainikų likučių, sudegusių kaulų fragmentų. Be to, viename pilkapyje rasti dar 3, o kitame — 1 XVI—XVII a. kapas bei paskirų žmonių kaulų. Atrodo, kad vieną iš jų dar XIX a. pabaigoje kasinėjo J. Žiogas, kuris mini radęs žmogaus griaučius ir prie šono geležinį peilį.

5. Geležies amžiaus senkapiai

1. **A n č i š k i a i** (Biržų raj., Vabalninko apyl.). PKI (vad. v. m. b. A. Lisanka) tyrinėjo žvyroduobių sunaikinto senkapio vietą, ištyrė 248 m² plotą. Jokių kapų pėdsakų nerasta.

2. **D i k t a r a i** (Anykščių raj., Skiemonių apyl.). II (vad. ist. k. V. Urbanavičius) žvalgė senkapio teritoriją — ištyrė 20 m² plotą, aptiko žmogaus griaučius su V a. įkapėmis. (Gal tai suardyto pilkpio likutis?)

3. **J a u n e i k i a i** (Jonišio raj., Pociūnų apyl.). II (vad. ist. k. A. Tautavičius) ir IEM užbaigė 1975 m. pradėtus senkapio kasinėjimus — ištyrė pietinę ir šiaurinę jo dalis, rado dar 250 V—VIII a. kapų. Tuo būdu iš viso ištirti 467 V—XI a. kapai.

4. **L a z d i n i n k a i** (Kretingos raj., Darbėnų apyl.). FKI (vad. j. m. b. S. Patkauskas) 1940 m. ir 1958 m. tyrinėto senkapio pietvakarinėje dalyje — statybų teritorijoje — ištyrė dar 1766 m² plotą ir rado 7 II—III a. nedegintų mirusiųjų kapus bei 199 VIII—XII a. nedegintų ir sudegintų mirusiųjų kapus. Tuo būdu iki šiol senkapyje ištirtas 2265 m² plotas, rasti 72 II—VI a. bei 207 VIII—XII a. žmonių ir 1 žirgo kapai.

5. **S i l i n i n k a i** (Klaipėdos raj., Priekulės apyl.). Į pietus nuo kaimo kapinių, Veiviržo dešiniajame krante, II (vad. ist. k. A. Tautavičius) ištyrė 3 smėlio duobės apardytų kapų likučius. Mirusieji laidoti nedeginti su II—III a. įkapėmis.

6. **Ž a š i n a s** (Šilalės raj. ir apyl.). Šalia kaimo kapinių, ariant lauką, nuo seno randa II—XIII a. radinių, II (vad. ist. k. L. Vaitkunsienė) ištyrė 833 m² plotą, rado 61 nedeginto ir 1 sudeginto mirusiojo X—XI a. kapą.

Be to, **K u k i u o s e** (Mažeikių raj.), tiriant gyvenvietę, rasta duobė, kurioje XII—XIII a. deginti mirusieji (?).

6. XIV—XVIII a. senkapiai

1. **A ž u g i r i a i** (Utenos raj., Leliūnų apyl.). Sodinant sodą ir kitų ūkinių darbų metu apardytame senkapyje II (vad. ist. k. V. Urbanavičius) ištyrė 614 m² plotą ir rado 56 XIV—XVII a. kapus.

2. **K a r m ė l a v a** (Kauno raj.). KVIM (vad. direktoriaus pavaduotoja K. Gabrūnaitė) tęsė 1975 m. pradėtus į vakarus nuo miestelio esančio senkapio tyrinėjimus, ištyrė dar 500 m² plotą ir rado 38 XIV—XVII a. kapus. Tuo būdu per du sezonus čia ištirtas 850 m² plotas, rasti 72 XIV—XVII a. kapai.

3. **N a r k ū n a i** (Utenos raj., Pakalnių apyl.). Apie 600—800 m į rytus nuo piliakalnio aptiktas apardytas senkapis, kuriame II (vad. narė koresp. ist. dr. R. Kulikauskienė) ir VVU ištyrė 62 m² plotą, aptiko 7 XIV—XV a. kapus.

4. **P i e n i o n y s** (Anykščių raj., Šeimyniškių apyl.). Kaime esančiame senkapyje II (vad. ist. k. V. Urbanavičius) ištyrė 28 m² plotą, aptiko 2 XVII a. kapus.

5. **P u r v a i** (Biržų raj., Vabalninko apyl.). PKI (vad. v. m. b. A. Lisanka) patikrino žvyroduobių apardyto senkapio išlikusį pakraštį, ištyrė 50 m² plotą, rado 4 apardytus XVII a. kapus.

6. **R e p e n g i a i** (Kėdainių raj., Tiskūnų apyl.). PKI (vad. j. m. b. D. Bešėnienė) ištyrė apardyto senkapio likučius — 210 m² plotą, rado 37 XVII a. kapus.

7. **R u d ž i a i** (Kėdainių raj., Taučiūnų apyl.). PKI (vad. v. m. b. A. Lisanka) žvyroduobės ir statybų apardyto senkapio teritorijoje ištyrė 22 kapus, kurių 6 su XVI—XVII a. įkapėmis, o likusieji — be įkapių greičiausiai XVIII—XIX a.

8. **S n i e g i š k ė s** (Zarasų raj., Žukliškių apyl.). Į šiaurę nuo kaimo, šalia kelio į Žukliškes, Rokiškio kraštotyros muziejus tyrinėjo žvyroduobės suardyto senkapio likučius, rado 5 griaučius, kurių dalis apardyta, be įkapių, o prie vieno rasta XVI—XVII a. monetų.

9. **S t r a z d ž i a i** (Biržų raj., Vabalninko apyl.). PKI (vad. v. m. b. A. Lisanka) ištyrė išlikusį senkapio pietvakarių pakraštį — 56 m² plotą, rado 25 kapus, iš kurių tik 9 su XVI—XVII a. įkapėmis, o kiti be jų.

10. **S l a v ė n a i** (Anykščių raj. ir apyl.). „Senais kapais“ vadinamame senkapyje II (vad. ist. k. V. Urbanavičius) ištyrė 32 m² plotą, rado paskirus žmonių kaulus iš suardyto vėlyvų kapų.

Į šiaurę nuo jo, kitame šio kaimo senkapyje, ištirta 8 m² perkasa, rasti du vėlyvi kapai be įkapių.

11. **Verbūnai** (Šiaulių raj., Kužių apyl.). PKI (vad. v. m. b. A. Lisanka) ištyrė, Šiaulių—Gruzdžių plentą tiesinant, apardyto senkapio likučius. Iširtas 142 m² plotas ir rasti 43 XVIII—XIX a. (?) kapai.

Kartu patikrintas antrasis šio kaimo laukuose, šalia kelio į Luponius, esąs senkapis. Iširtas 30 m² plotas, rasti 6 apardyti XVII a. kapai.

Be to, šio laikotarpio kapų rasta, tyrinėjant Druskių ir Visaginos pilkapius.

7. Neaiškūs paminklai

1. **Daubariai** (Mažeikių raj., Tirkšlių apyl.). Mažeikių kraštotyros muziejus ir II (vad. j. m. b. V. Daugudis) ištyrė netoli Ventos ir Viešetės santakos buvusį apie 8—9 m skersmens sampilą, primenantį pilkapį. Kapų nerasta.

2. **Dumblynė** (Zarasų raj., Antazavės apyl.). Kaimui priklausančioje Sartų ež. saloje 1976 m. pavasarį, dirbant lauką, rastas X—XII a. papuošalų lobis (gintaro ir mėlyno stiklo karolių, apgalvio fragmentų, žvangutis). II (vad. ist. k. V. Urbanavičius) patikrino radinio vietą — ištyrė 9 m² ir rado dar kelis karolius.

3. **Kalnėnai** (Troškučiai) Mažeikių raj., Ruzgų apyl.). II (vad. j. m. b. A. Merkevičius) ištyrė 150 m² plotą senkapio laikomoje kalvelėje. Kapų pėdsakų nerasta.

4. **Palanga**. PKI (vad. j. m. b. V. Žulkus) Birutės kalno aikštelės centrinėje ir V dalyje ištyrė 111 m² plotą, aptiko m. e. I tūkstantm. kultūrinį sluoksnį su grublėta keramika bei II tūkstantm. pradžios sluoksnį su žiesta keramika.

5. **Pienionys** (Anykščių raj., Šeimyniškių apyl.). Šalia kaimo, valstybiniame miške, Šventosios dešiniame krante, yra Ramoškalniu arba Ilgės kalnu vadinama kalva, kuri kartais laikoma piliakalniu. II (vad. ist. k. V. Urbanavičius) ištyrė 58 m² plotą. Kultūrinio sluoksnio nerasta.

6. **Pašventupys** (Anykščių raj., Šeimyniškių apyl.). Šalia Puntuko broliu vadinamo stambaus akmens, valstybiniame miške, Šventosios dešiniame krante, spėjama buvus apeiginę vietą. II (vad. ist. k. V. Urbanavičius) ištyrė 100 m² plotą. Kultūrinio sluoksnio nerasta.

7. **Puodžiai** (Utenos raj., Mockėnų apyl.). Šalia kaime esančio dubenėto akmens II (vad. narė koresp. ist. dr. R. Kulikauskienė) ištyrė 6 m² perkasą, aptiko XIX—XX a. sluoksnį, kuris nesusijęs su akmeniu.

8. **Vaišviliškiai** (Anykščių raj., Šeimyniškių apyl.). Koplyčkalniu vadinamoje kalvoje II (vad. ist. k. V. Urbanavičius) ištyrė 60 m² plotą, aptiko duobę su laužaviete. Duomenų chorologijai nėra.

A. Tautavičius

ISTORIJS INSTITUTO 1976 METŲ ETNOGRAFINĖS EKSPEDICIJOS

1976 m. etnografinės ekspedicijos buvo skirtos Lietuvos kaimo ir miesto gyventojų kultūrai ir buičiai tyrinėti.

Etnografiniai tyrimai vyko Akmenės, Alytaus, Anykščių, Ignalinos, Kapsuko, Kauno, Klaipėdos, Kretingos, Kupiškio, Lazdijų, Mažeikių, Plungės, Prienų, Rokiškio, Skuodo, Šakių, Šalčininkų, Šiaulių, Šilalės, Šilutės, Švenčionių, Telsių, Trakų, Utenos, Vilkaviškio, Zarasų rajonuose ir Baltarusijos TSR Gardino, Minsko ir Vitebsko srityse.

Miestų gyventojų buities tyrimai buvo vykdomi Elektrėnuose, Kapsuke, Kaune ir Vilniuje.

Ekspedicijos įvairiais laikotarpiais dirbo nuo birželio 1 d. iki spalio 30 d. Ekspedicijoms vadovavo I. Butkevičius.

Pagal tyrimo objektus, vietą ir laiką ekspedicijos buvo suskirstytos į 9 grupes.

Temų vykdytojams įvairiais laikotarpiais talkininkavo 4 architektai, 6 dailininkai, 11 vyr. laborantų ir 1 fotografas.

Ekspedicijos dalyviai rinko medžiagą šiomis temomis: 1) žvejyba (V. Morkūnas), 2) linininkystės papročiai (A. Vyšniauskaitė), 3) gyvulininkystė (R. Merkienė), 4) tradicinis maistas (V. Milius), 5) namų apyvokos reikmenys (L. Piškinaite), 6) transportas (J. La-

niauskaitė), 7) naujosios kaimo gyvenvietės (I. Butkevičius), 8) kolūkiečių gyvenamųjų namų interjeras (V. Kulikauskienė), 9) kolūkiečių maistas (M. Miliuvienė), 10) miestų gyventojų papročiai (A. Daniliauskas), 11) darbininkų šeimos butis (P. Kalnius).

V. Morkūnas, rugpjūčio ir rugsėjo mėn. tyrinėjęs žvejybą Anykščių, Klaipėdos, Kretingos, Kupiškio, Mažeikių, Panevėžio, Plungės, Rokiškio, Šilutės, Ukmergės, Utenos, Zarasų rajonuose, surinko medžiagą apie XIX—XX a. žvejybos įrankius, būdus, papročius, žvejų buitį. Ekspedicijoje buvo naudotos žvejybos įrankių lentelės, kurios leis geriau kartografuoti įrankių paplitimą, terminiją. Autoriaus tyrimų duomenys išryškina žvejybos įrankių skirtingus panaudojimo būdus atskirose etnografinėse srityse. Ekspedicijos metu buvo padaryta 50 aprašų bei užpildyta anketų. Nufotografuota 940 kadru žvejybos įrankių. Dailininkai padarė 250 piešinių. Nufilmuota apie 1000 m kino juostos, kurioje užfiksuota žvejybos būdai, žvejų buities momentai.

A. Vyšniauskaitė, liepos 1—31 d. dirbusi Ignalinos, Kupiškio, Rokiškio, Utenos Zarasų raj. ir Baltarusijos TSR, rinko medžiagą apie linininkystės papročius, patikslino linų apdirbimo būdų ir įrankių raidos ypatybes. Surinko naujos medžiagos apie linamynio papročius. Vakarų Baltarusijoje buvo nustatyta darbo įrankių bei apdorojimo technologijos, įgūdžių bendrumai ir skirtingumai, užrašyta papročių, tikėjimų ir kt. Iš viso ekspedicijos metu padarė 57 aprašus, nufotografavo apie 200 etnografinių objektų.

R. Merkienė liepos 1—31 d. vadovavo ekspedicijos grupei, dirbusiai Rytų Lietuvoje ir Baltarusijos TSR. Ši ekspedicija buvo vykdyta drauge su baltarusių etnografais. R. Merkienė rinko medžiagą apie gyvulininkystę, gyvulininkystės inventorių ir jo raidą. Buvo patikslinti šėrybos rykų bei pašarų nešimo priemonių arealai, pašarų smulkinimo priemonių atsiradimo bei išėjimo iš apyvartos laikas. Ekspedicijos metu Baltarusijoje bandyta nustatyti kai kurias lietuvių ir baltarusių valstiečių medžiaginės kultūros paraleles. Tyrinėtoja padarė 53 aprašus, nufotografavo 260 objektų, padaryta 69 piešiniai.

V. Milius liepos mėn. Kapsuko, Šakių, Šilalės, Vilkaviškio rajonuose rinko medžiagą apie XX a. pradžios kasdieninį valstiečių maistą. Buvo aprašyti tiek būdingiausi, tiek retesni pusryčių, pietų, pavakarių, vakarieniės valgiai, jų paruošimo būdai. Ypač kreiptas dėmesys į bulvių naudojimą valstiečių mityboje. Padaryta 22 aprašai, nufotografuota 320 įvairių etnografinių objektų. Be to, V. Milius talkininkavo muziejams: Istorijos ir etnografijos muziejui surinko 17 etnografinių eksponatų, Liaudies buities muziejų informavo apie pastebėtus išgytinius eksponatus.

Namų apyvokos reikmenis Kapsuko, Šakių ir Vilkaviškio raj. tyrinėjo L. Piškinaite. Šia tema ji užpildė 17 anketų, nufotografavo 271 etnografinį objektą. Be to, pietų Dūkijoje ji rinko medžiagą apie bitininkystę. Čia ji padarė 11 aprašų, 136 nuotraukas.

J. Lančiauskaitė tyrinėjo valstiečių transportą: liepos 1—15 d. Alytaus, Anykščių, Ignalinos, Švenčionių, Trakų, Utenos, Zarasų rajonuose, liepos 16—31 d. Baltarusijoje. Ekspedicijų metu kreiptas dėmesys į vasaros ir žiemos kinkomojo transporto priemones, jų konstrukcijas, apkaustymo ypatybes, medžiagą. Tyrinėjimų duomenys parodė, kad rytų Lietuvos ir vakarų Baltarusijos sausumos susisiekimo priemonės turėjo daug bendrumų. Užpildyta 96 anketos bei aprašai, nufotografuota 630 etnografinių objektų, padaryta 127 piešiniai.

I. Butkevičius birželio 1—30 d. tęsė naujų gyvenviečių tyrinėjimus Akmenės, Kretingos, Mažeikių, Plungės, Skuodo, Šiaulių, Šilalės, Telšių rajonuose. Pagrindinis dėmesys kreiptas į naujųjų kaimo gyvenviečių gyvenamojo sektoriaus įsikūrimą, visuomeninių centrų užstatymą ir bendrą gyvenviečių augimo dinamiką, jų apželdinimą ir sutvarkymą. Ekspedicijoje buvo padaryti 64 gyvenviečių aprašai, nufotografuota 1024 etnografiniai objektai, padarytos 96 spalvotos skaidrės, architektai dailininkai padarė 284 lapus brėžinių ir piešinių. Be to, šioje grupėje dalyvavęs fotografas K. Vainoras padarė 3200 kadru fotonuotraukų, 120 spalvotų skaidrių. I. Butkevičius padarė 96 spalvotas skaidres.

V. Kulikauskienė liepos 1—31 d. tyrinėjo kolūkiečių gyvenamųjų namų interjerą Kapsuko, Šakių ir Vilkaviškio rajonuose. Kolūkiečių interjero raidos analizei, taip pat faktorių, nulėmusių kolūkiečių interjero kaitą, tyrimui pravesti medžiaga buvo renkama atrankos būdu, stengiantis aprašyti įvairių profesijų — laukininkystės, gyvulininkystės darbininkų, mechanizatorių, kolūkinės inteligentijos ir kt. kolūkiečių butų interjerus. Surinkta medžiaga rodo, kad šiandieniniame Lietuvos socialistiniame kaime vyksta spartus urbanizacijos procesas. Daugelyje atvejų kolūkiečių butų interjeras prilygsta šiandieniam

Lietuvos miestų gyventojų butų interjerui. Apsilankyta 29 kolūkiuose, aprašyta 186 interjerai. Iš viso padaryta 896 aprašai. Fotografas K. Vainoras padarė 1124 kadrus foto- nuotraukų.

M. Miliuvienė liepos 1—31 d. tyrinėjo šiuolaikinį kolūkiečių maistą Kapsuko, Šakių ir Vilkaviškio rajonuose. Pagrindinis dėmesys kreiptas į šiuos klausimus: 1) maistui naudojamus produktus, 2) valgių gaminimo bei mitybos režimą, 3) dabartinės mitybos santykį su tradicine ir 4) visuomeninio maitinimo vietą kolūkiečių mityboje. Konstatuota, kad kolūkiečių mityboje pastebimi ryškūs poslinkiai. Visų pirma tai liečia naudojamų produktų asortimentą, kuris, lyginant su individualaus ūkininkavimo metų mityba, tapo žymiai įvairesnis. Ekspedicijos metu užpildyta 340 anketų.

A. Daniliauskas rugpiūčio 1—31 d. Kapsuke ir Kaune rinko medžiagą apie XX a. Lietuvos pramonės darbininkų bei kitų miesto gyventojų vestuvių papročius. Buvo siekiama numatyti būsimų tolesnių tyrimų istorinius ir socialinius rėmus. Ekspedicijoje padaryta 20 aprašų, 80 brėžinių.

P. Kalnius rugpiūčio 1 d.—rugsėjo 30 d. toliau tyrė darbininkų dvasinės kultūros reiškinius ir šeimą Elektrėnuose, Kaune ir Vilniuje. Pagrindinė ekspedicijos medžiaga buvo surinkta apklausiant darbininkus ir inžinerijos technikos darbuotojus, o kur tai nebuvo įmanoma padaryti, pasinaudota anketavimu. Iš viso užpildyta 600 anketų. Be to, padaryta keletas aprašų apie tiriamųjų gamyklų dirbančiųjų nacionalinę bei socialinę sudėtį, amžių, išsilavinimą ir kitus duomenis.

Iš viso 1976 m. ekspedicijose padaryta: 1) 2070 vnt. aprašų, užpildyta anketų, 2) 810 lapų brėžinių ir piešinių, 3) 8105 kadrai fotonuotraukų, 4) 216 spalvotų skaidrių, 5) nufilmuota 1000 m kino juostos.

I. Butkevičius